

Helsinki

Ryhmäyttävää toimintaa rakentamassa

– opas yhteistyölle

Ryhmyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle

Kirjoittaja: Tiina Papunen

Ohjausryhmä: Katri Kairimo, Vesa Nevalainen, Piia Pelimanni, Saija Benjamin, Mari Sirén, Emmi Wallin, Minna Sirviö, Lauri Hiltunen ja Tiina Papunen.

Julkaisija: Helsingin nuorisopalvelut
Graafinen suunnittelu ja taitto: Pii & Waak
Kuvitukset: Lille Santanen
Kustannustoimitus: Ullan Haloo
Paino: Grano Oy

ISBN 978-952-386-334-7

Sisällys

Puheenvuoro	5
Tavoitteena tasalaatuinen toiminta	6
Vinkkejä oppaan lukijalle	9
Kasvun tukeminen perustuu luottamukseen	10
Sosiaalisen pääoman vahvistaminen	11
Tarve kuulua ryhmään	12
Turvallisen ryhmän rakentaminen	13
Ryhmän jäsenten moninaisuus	15
Ryhmäyttävän toiminnan osa-alueet	16
Yhteisöllinen toimintakulttuuri	18
Yleinen, kohdennettu ja erityinen ryhmäyttäminen	20
Yhteinen jaettu ymmärrys	22
Toimiva yhteistyö keventää kuormitusta	23
Osaamisen ja tiedon jakaminen	25
Ryhmäyttävän toiminnan suunnittelu	26
Ryhmäyttävän toiminnan prosessisuunnitelma	28
Yhteenvedo yhteisistä toimintaperiaatteista	29
Tietoinen toiminta on suunnitelmallista	30
Psyykkinen ja fyysinen turvallisuus	31
Osallistumista, osallisuutta, valtaa ja vastuuta	31
Mallit, ohjelmat ja harjoitteet.....	33
Työvälineet ja varusteet	34
Aikuisten roolit toiminnan aikana	34
Rakenne vahvistaa turvallisuuden tunnetta	36
Seuranta, arviointi ja kehittäminen	37
Kiitos kuuluu kaikille	38
Lukuvinkit ja lähdeluettelo	40
Liite 1. Ryhmäyttävän toiminnan prosessin itsearviointimalli	44
Liite 2. Ryhmäyttävän toiminnan prosessin itsearviointimallin lomake	52

Puheenvuoro

Lapsilla ja nuorilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, joka muodostuu turvallisista ryhmistä ja koulutiloista sekä osaavasta henkilöstöstä. Kavereiden ja vertaisryhmien merkitystä kouluikäisten lasten ja nuorten elämässä on vaikea yliarvioida. Lapset ja nuoret toimivat päivittäin luokka- ja opiskeluryhmissä, joissa voi syntyä elinikäisiä ystävyyssuhteita, mutta myös hankauksia ja konflikteja.

Ryhmäyttävä toiminta on luonteva koulun ja nuorisotyön yhteisen työn kenttä, siksi sillä on pitkät perinteet. Kouluissa työskennellään samojen lasten ja nuorten kanssa, joiden kanssa nuorisotyössä työskennellään pääosin vapaa-ajalla. Koululuokkien ja -ryhmien entistä parempaan yhteisölliseen toimintakulttuuriin voidaan vaikuttaa toiminnallisin keinoin. Yhteisöjen ja ryhmien yhteiset kokemukset rakentavat yhteenkuuluvuutta. Tässä koulun ja nuorisotyön intressit kohtaavat. Nuorisotyön menetelmin voidaan tukea yhteisöjen kuten luokkien yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittymistä toivottuun suuntaan.

Oppaan tavoitteena on lujittaa koulujen ja oppilaitosten ja nuorisotyön yhteistyötä sekä työnjakoa selkeyttämällä tietoperustaa ja systematisoimalla toiminnan tapoja. Opas tuo esiin sen, miten yhteistyöllä voidaan vahvistaa ryhmien toimintaa ja tukea lasten ja nuorten oppimista sekä hyvinvointia.

Outi Salo
perusopetusjohtaja

Mikko Vatka
nuorisoasiainjohtaja

Tavoitteena tasalaatuinen toiminta

Helsingin koulut ovat pitkään toteuttaneet ryhmäyttävää toimintaa itsenäisesti henkilöstönsä ja muiden toimijoiden kanssa. Ryhmäyttävästä toiminnasta vuonna 2022 tehdyn kartoituksen perusteella toiminta vaihtelee eri koulujen välillä. Osassa kouluja toiminta on hyvin organisoitua, jatkuvaa ja monipuolista, osassa toiminta on laadukasta ja osan toiminnassa on vielä paljon kehitettävää.

Ryhmäyttävän toiminnan projektissa asetettiin tavoitteeksi kerätä tietoa Helsingin ryhmäyttävän toiminnan nykytilasta ja rakentaa sen avulla opas laadukkaalle ryhmäyttävälle toiminnalle. Kehittämiprojektin eri vaiheisiin osallistui 108 henkilöä. Oppaan tavoitteena on varmistaa jatkossa nuorille tasalaatuinen ryhmäyttävä toiminta. Tässä yhteydessä nuorilla tarkoitetaan 7.–9.-luokkalaisia oppilaita.

Ryhmäyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle on ammattilaisten työväline, jonka avulla koulujen laadukasta ryhmäyttävää toimintaa voi suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää yhdessä muiden kanssa. Opas on hyödynnettävissä niin ryhmäyttävää toimintaa toteuttavien kohtaavan työn kuin johtamisen tukena. Opas nostaa esiin ryhmäyttävän toiminnan keskeisimmät elementit, jotka on ratkaistava. Työtä suunnitteleva ja toteuttava tiimi päättää, millainen tietoinen toiminta vahvistaa ryhmän jäsenten ja ryhmän tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla.

”Jotta jokainen nuori kokee, että koulussa on hyvä olla.”

Mistä puhumme, kun puhumme ryhmäyttävästä toiminnasta? Ryhmäyttävällä toiminnalla tarkoitetaan prosessia, jossa ryhmän jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta ja luottamusta kehitetään sekä tuetaan tietoisesti yhdessä.

Ryhmäyttävällä toiminnalla vastataan ihmisen yleisesti tunnustettuun tarpeeseen kuulua ryhmään sekä huoli- tai ongelmalähtöiseen tarpeeseen. Ryhmäyttävän toiminnan päätehtävät ovat lisätä vuorovaikutusta, tukea luottamuksellisten suhteiden rakentumista, rakentaa yhteisöllistä ja myönteistä toimintakulttuuria ja ehkäistä yksinäisyyttä. Ryhmäyttävää toimintaa toteutetaan kouluissa yhteisöllisen toimintakulttuurin ja ryhmäyttämisen avulla. Ryhmäyttäminen jaetaan yleiseen, kohdennettuun ja erityiseen ryhmäytykseen. Tästä puhumme, kun puhumme ryhmäyttävästä toiminnasta.

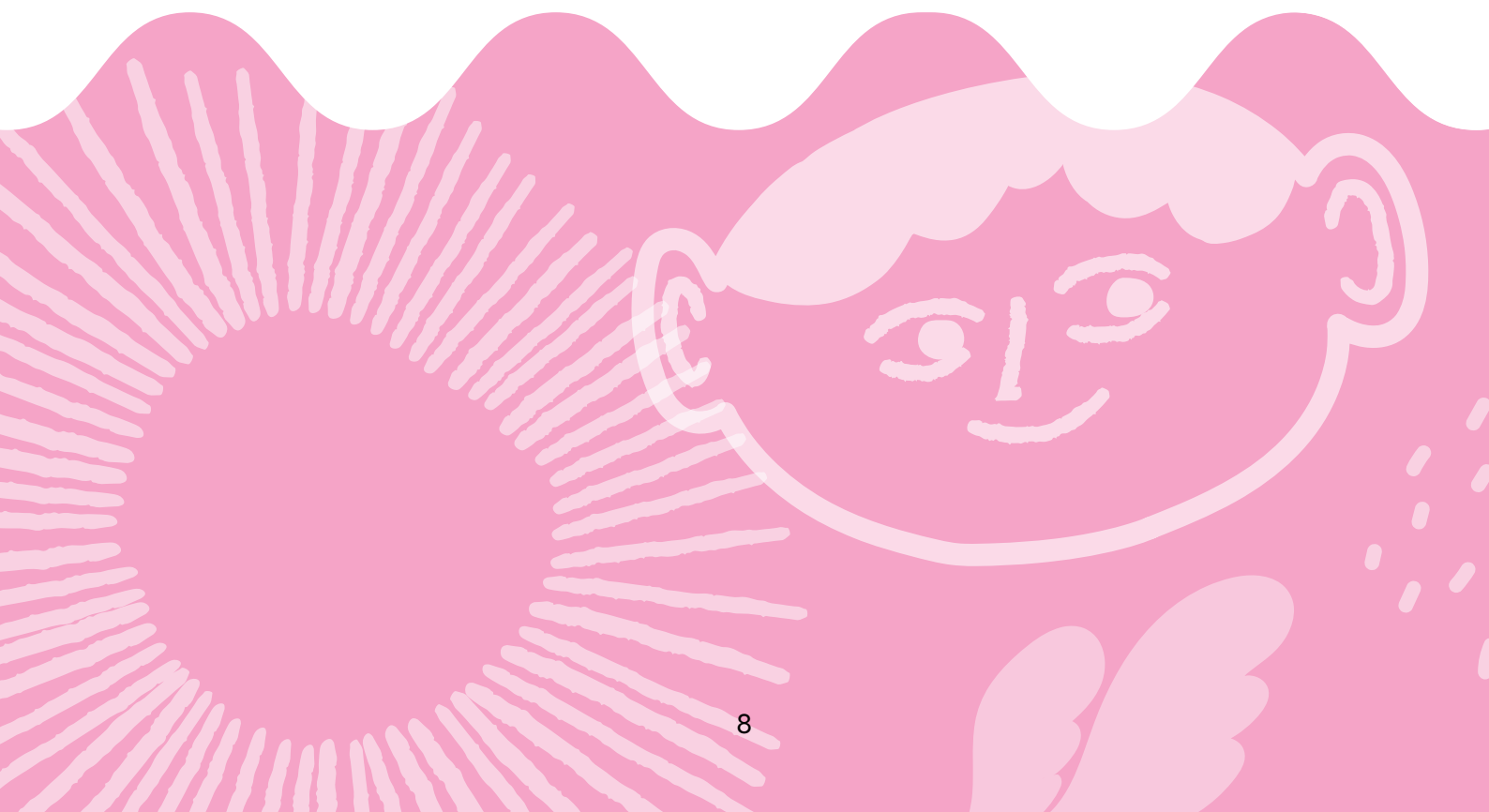
Ryhmäyttävän toiminnan tavoitteet on mahdollista saavuttaa eri toteutustapoja yhdistämällä. Jokainen osa täydentää kokonaisuutta ja vaikuttaa tavoitteiden saavuttamiseen. Työn vaikuttavuus saavutetaan tietoisella monipuolisella ja pitkäkestoisella työllä. Yhteinen suunnittelu, seuranta, arviointi ja kehittäminen ovat luonnollinen osa toiminnan tietoista toteuttamista. Ryhmäyttävän toiminnan kokonaisuus tarvitsee toteutuakseen yhteisen toimintasuunnitelman, jota tarkennetaan erillisillä prosessisuunnitelmilla.

”Ryhmäyttämistä tarvitaan, jotta kukaan ei olisi yksin ja tuntisi, että on syrjitty.”

Kuvio 1. Esimerkkejä ryhmäyttävän toiminnan toteutustavoista.

Vinkkejä oppaan lukijalle

Ryhmyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle -aineistossa vuorottelevat ryhmäyttävän toiminnan tietoperusta ja 18 reflektointiin ohjaavaa kysymystä (kts s. 28 Ryhmyttävän toiminnan prosessisuunnitelma). Lukija pystyy kysymysten avulla työstämään tietoperustan herättämiä ajatuksiaan jo ennen toimintasuunnitelman rakentamista. Lisäksi oppaassa on verkkojulkaisulinkkejä, ryhmyttävän toiminnan prosessin itsearviointimalli ja muuta materiaalia työn tueksi.

Oppaan kursivoidut lainaukset ovat kehittämissprosessiin osallistuneiden nuorten ja aikuisten lainauksia.

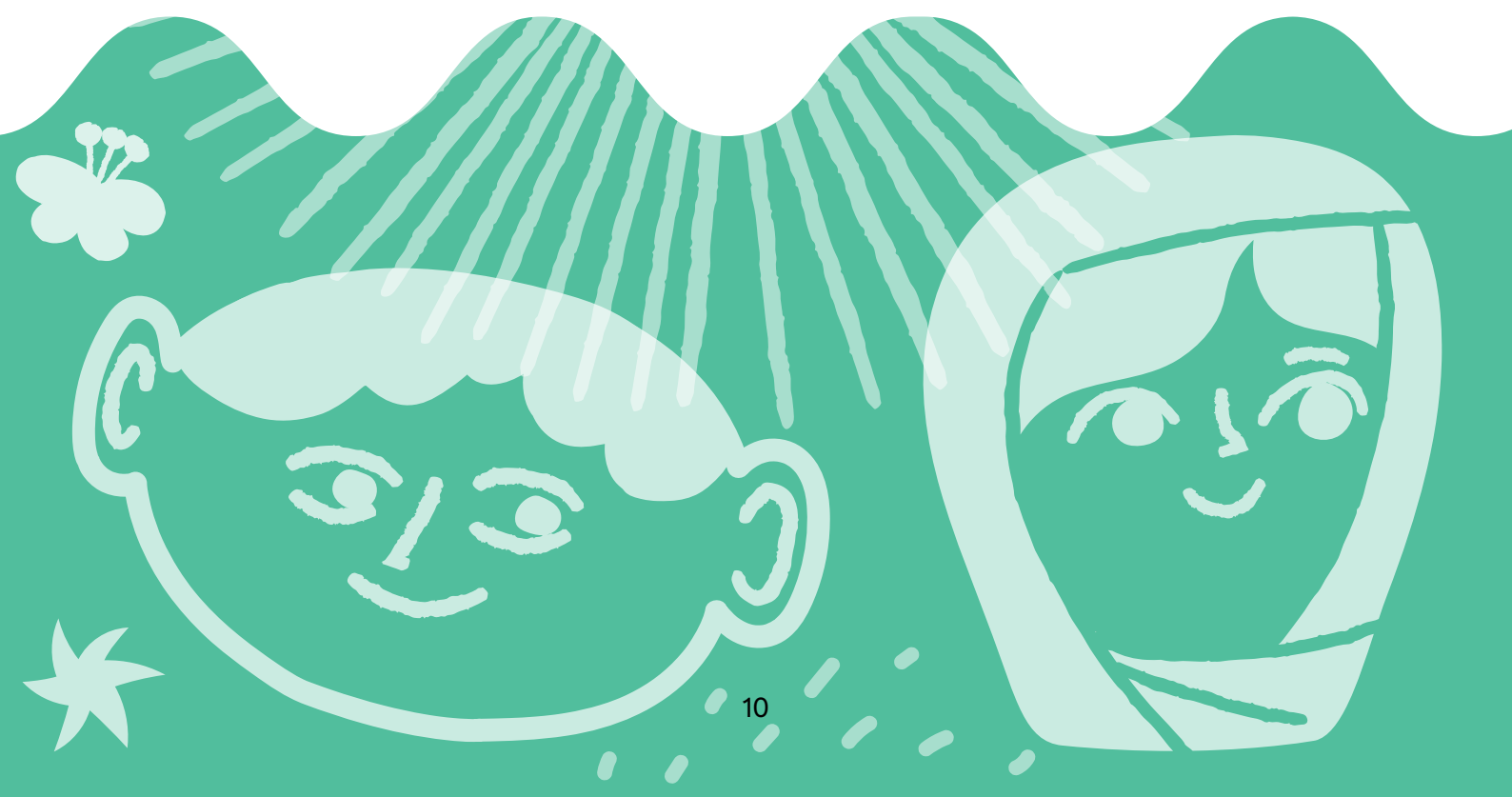
Kehittämissprosessiin osallistuneen ammattilaisen lainaus.

Kehittämissprosessiin osallistuneen nuoren lainaus.

Ryhmyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle ei pyri akateemiseen tai tieteelliseen tutkimukseen, vaan toimii ennen kaikkea toimintaa toteuttavien työvälineenä ja työn johtamisen tukena. Luettavuuden helpottamiseksi kuvauksessa ei pääasiassa käytetä viitteitä. Oppaan lopussa on lähde- ja lukuvinkkilista.

Kasvun tukeminen perustuu luottamukseen

Sosiaalisen pääoman vahvistaminen

Kasvun tukeminen helpottuu, jos nuoren ja aikuisen välillä on luottamussuhde. Luottamussuhteet rakentuvat ihmisten välillä, ei roolien tai ammattinimikkeiden välillä. Tästä syystä oppaassa pääasiassa käytetään termejä nuori ja aikuinen.

Koulujen rakenteelliset muutokset kuten suuret ryhmäkoot, luokattomuus, opetuksen jaksottaminen, henkilöstön vaihtuvuus, tilojen sekä opetustyön muuttuminen haastavat koulun aikuisten ja nuorten välisen luottamussuhteen rakentumisen. Ryhmäyttävän toiminnan avulla on mahdollista rakentaa suhdetta ja vahvistaa nuorten kiinnittymistä kouluun ja kouluyhteisöön.

Ryhmäyttävällä toiminnalla tarkoitetaan prosessia, jossa ryhmän jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta ja luottamusta kehitetään sekä tuetaan tietoisesti yhdessä.

Koulu on oppilaita varten. Perusopetuksen tavoitteena on muun muassa lisätä tasavertaisuutta. Tiedämme, ettei kaikilla nuorilla ei ole samoja lähtökohtia tai samanlaista sosiaalista pääomaa. Kaikilla nuorilla on kuitenkin oikeus yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin. Toinen nuori tarvitsee tukea oppimisessa jakamaan ja toinen vastaanottamaan.

Sosiaalisen pääoman käsitteellä on eri suuntauksia, joissa yhdistävinä tekijöinä on sosiaalisen ympäristön ja hyvinvoinnin yhteys toisiinsa. Sosiaali- ja taloustieteellisessä tutkimuksessa sosiaalinen pääoma ymmärretään luottamukseksi ja verkostoitumiseksi – ihmisten keskinäiseksi vuorovaikutukseksi. Tässä yhteydessä sosiaalisen pääoman vahvistamisella tarkoitetaan luottamuksen, yhteistyön, verkostojen ja vuorovaikutuksen lisäämistä, joiden tiedetään vaikuttavan hyvinvoinnin vahvistumiseen ja jakautumiseen. Jos jokin näistä puuttuu, sosiaalinen pääoma ei vahvistu. Toisaalta jos jokin näistä karttuu, se vaikuttaa kumulatiivisesti muihin osa-alueisiin.

Polarisaation näkökulmasta on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota nuorten sosiaalisen pääoman vahvistamiseen, jakamiseen ja erojen tasoittamiseen. On tehtävä siellä ja niiden kanssa, jotka tarvitsevat enemmän. Koulujen ryhmäyttävän toiminnan avulla voidaan lisätä yhteisöllisyyttä ja turvallisuuden tunnetta, joiden avulla kartutetaan sosiaalista pääomaa. Yhdessä nuorten kanssa rakennamme vahvempaa sosiaalista pääomaa kaikille nuorille. (Haapaniemi 2022; Haapaniemi, Rauno & Raina, Liisa 2022.)

Sosiaalisen pääoman vahvistaminen on perusopetuslain, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja Helsingin kaupungin suomenkielisen perusopetuksen tarkennetun opetussuunnitelman mukaista toimintaa. Nuorisotyölaki, nuorisotyön perussuunnitelma (NUPS) ja nuorisopalveluiden missio luovat nuorisopalveluille perustan koulujen kanssa toteuttavalle sosiaalista pääomaa vahvistavalle ryhmäyttävälle toiminnalle. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet nimeävät kiistatta perusopetuksen tehtäväksi kartuttaa oppilaiden inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Perusopetuslaissa sama asia sanoitetaan, että ”tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja”. Sosiaalista pääomaa rakennetaan kouluissa ryhmäyttävällä toiminnalla. Toiminnan toteuttamisesta vastaa koulu.

Ryhmäyttävää toimintaa raamittavat

- [Perusopetuslaki \(1998\)](#)
- [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet \(2014\)](#)
- [Helsingin kaupungin suomenkielisen perusopetuksen opetussuunnitelma \(2016\)](#)
- [Nuorisolaki \(2016/1285\)](#)
- [Helsingin nuorisopalveluiden nuorisotyön perussuunnitelma NUPS](#)
- [Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet](#)

Tarve kuulua ryhmään

Ryhmäyttävän toiminnan tarpeet jaetaan kahteen teemaan

- yleisesti tunnustettu ihmisen tarve kuulua ryhmään
- huoli- tai ongelmälähtöinen tarve

Jokaisella ihmisellä on tarve kuulua ryhmään, tulla nähdyksi ja kuulluksi, kokea turvallisuuden tunnetta, saada arvostusta ja hyväksyntää ja toimia ryhmässä omana itsenään muita kunniottaen. Yhteenkuuluvuuden, arvostuksen, itsensä kehittämisen ja turvallisuuden tarpeet ovat Maslowin tarvehierarkiassa neljä viidestä ihmisen perustarpeesta. Turvallisuuden tunne perustuu luottamukseen. Mitä paremmin ryhmän jäsenet pystyvät luottamaan siihen, että heidän perustarpeensa täyttyvät, sitä paremmin he voivat keskittyä opiskeluun.

Nuoret etsivät omaa paikkaansa eri elämänalueilla, yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Kavereilla ja vertaisilla on suuri merkitys, koska nuoret kehittyvät suhteessa muiden kanssa. On tarkoitusmukaista, että aikuiset tukevat nuoria kehitystehtävässä. Aikuiset auttavat ja tukevat nuoria tutustumaan ja harjoittelemaan vuorovaikutustaitoja. Yhdessä opetellaan kuuntelua, kontaktin ottamista, ystävyyden rakentamista ja ylläpitoa, yhteistyön tekemistä, auttamista,

vuoron odottamista, erimielisyyksien rauhanomaista selvittämistä ja sääntöjen noudattamista. Kouluissa nuorten sosioemotionaalista ryhmään liittymistä ja kuulumista vahvistetaan ryhmäyttävän toiminnan avulla.

”Sellanen hyvä tunne, että oikeasti jotkut ihmiset on sun lähellä ja ymmärtää suo.”

Nuorilla voi olla myös riskitekijöitä, joiden kehittyminen pyritään ennaltaehkäisemään. On tärkeää käynnistää ryhmäprosesseja ennaltaehkäisevästi ja tunnistaa varhaisessa vaiheessa nuorten mahdollisia riskitekijöitä. Huoli voi liittyä nuoren kasvua, kehitystä ja terveyttä vaarantavaan toimintaan, ongelmiin tai olosuhteisiin. Tarve voi myös perustua yleiseen ymmärrykseen, että tiettyjen riskitekijöiden täytyessä ryhmäyttävän toiminnan avulla voidaan ennaltaehkäistä ryhmän ja sen jäsenten negatiivista kehitystä. Tarve voi liittyä myös tietyn nuoren tai kokonaisen ryhmän havaittuun tai koettuun ulkopuolisuuteen tai vaikkapa oppituntien rauhattomuuteen tai järjestyshäiriöihin.

Kuvio 2. Esimerkki luokkakohtaisen hyvinvointiprofiilin käsittelystä yhdessä nuorten kanssa.

Vuosittain toteutettava hyvinvointiprofiilitutkimus mahdollistaa nuorten omakohtaisen kokemuksen huomioimisen tarpeiden määrittelyssä. Nuoret vastaavat aikuisen tuella tieteellisesti päteviin ja kattavasti testattuihin kysymyksiin verkossa. Vastausten tarkastelu tehdään reaaliaikaisesti. Erityisesti vastaukset, jotka liittyvät sosiaalisiin suhteisiin luovat kuvan ryhmän jäsenten kokemuksista ja ryhmän tilasta. Luokkakohtaista tietoa on järkevä hyödyntää ryhmäyttävän toiminnan prosessin suunnittelussa. Hyvinvointiprofiileja on suositeltavaa hyödyntää ryhmäyttävässä toiminnassa.

Hyvinvointiprofiilien tulosten käsittely ja toimenpiteiden määrittely voidaan toteuttaa luokittain, luokka- tai koulutasoisesti. Käsittely toteutetaan joko aikuisten kanssa tai yhdessä aikuisten ja nuorten kanssa. On suositeltavaa osallistaa nuoret prosessin tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittämiseen sekä vastuunottamiseen omasta että yhteisestä toiminnasta.

Mihin tarpeeseen vastaatte?

Turvallisen ryhmän rakentaminen

”Ryhmäyttäminen on luokanhengen nostamista, että kaikki tuntisi kuuluvansa luokkaan ja olisi hyvä fiilis.”

Ryhmäyttävän toiminnan päätehtävät

- Lisätä vuorovaikutusta
- Tukea luottamuksellisten suhteiden rakentumista
- Rakentaa yhteisöllistä ja myönteistä toimintakulttuuria
- Ehkäistä yksinäisyyttä

Ryhmäyttävän toiminnan tavoite on sosiaalinen vahvistaminen. Tässä yhteydessä sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan nuoren keskeisten elämäntaitojen vahvistamista, joiden avulla hän pärjää elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Koulu on tutkitusti yhä merkittävin paikka rakentaa läpielämän kestäviä ihmissuhteita. Nuoren sosiaalisen vahvistamisen ydin muodostuu seuraavista tekijöistä: vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen toimintakyky, itsetunto ja itsensä arvostaminen sekä elämänhallinta ja osallisuus. Sosiaalisen vahvistamisen painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä, jonka kohderyhmä muodostuu kaikista nuorista.

”Ryhmäyttäminen auttaa tulevaisuuden eri tilanteisiin. Osaa sitten jokseenkin käyttäytyä ja tietää mitä pitää tehdä.”

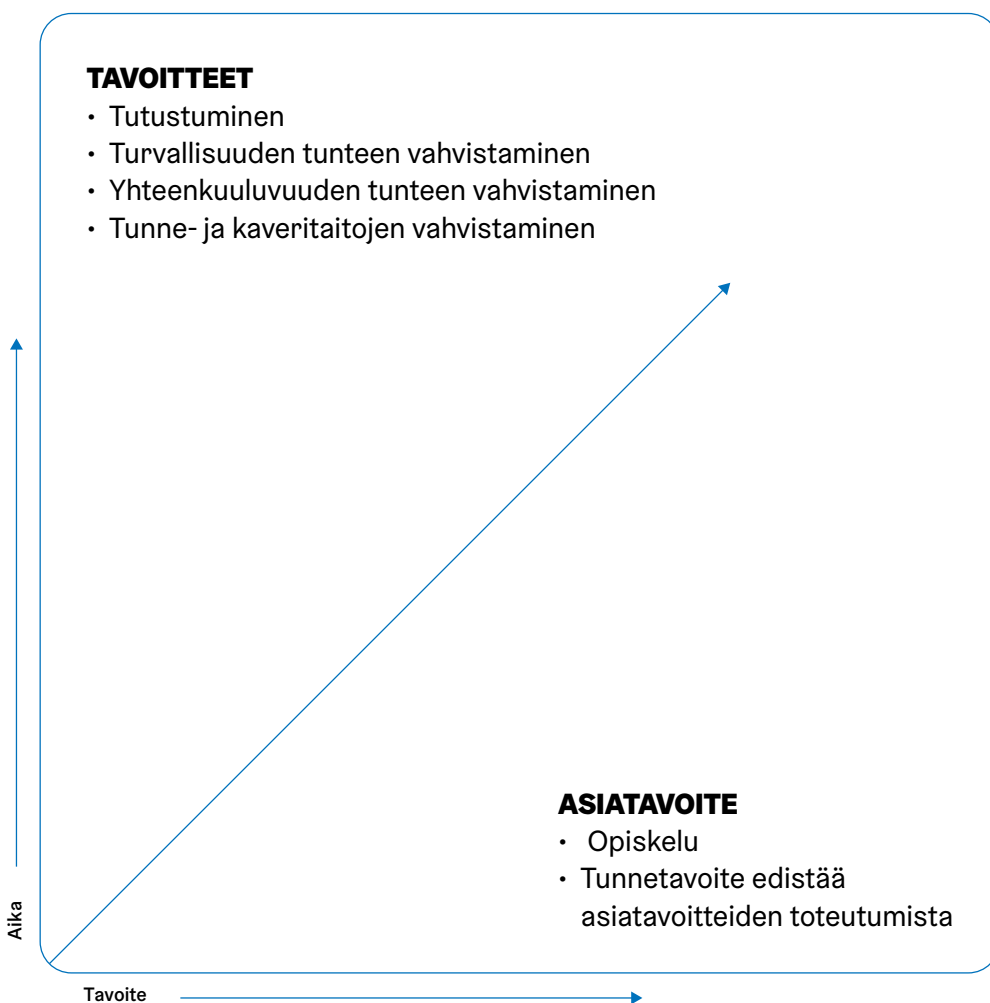
Ryhmäyttävän toiminnan yleiset tavoitteet ovat

- Tutustuminen
- Turvallisuuden tunteen vahvistaminen
- Yhteenkuuluvuuden tunteen rakentaminen ja vahvistaminen
- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen

Tietoisen ryhmäyttävän toiminnan avulla tavoitteet ovat saavutettavissa. Ryhmän jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta tukemalla ja kehittämällä jäsenet oppivat tuntemaan toisensa, luottamaan toisiinsa ja arvostamaan toisiaan, jolloin turvallisuudentunne ryhmässä vahvistuu. Turvallisen ryhmän rakentamiseen käytetty aika palvelee oppimista, sillä toisilleen tutussa ja turvallisessa ryhmässä on helpompi laskea suojausmekanismeja. Tällöin nuorten huomio voi kiinnittyä siihen, mitä tunnilla oikeasti on tarkoitus tehdä ja oppia. Turvallisessa ryhmässä on vähemmän häiriöitä, ryhmätöiden tekeminen helpottuu ja oppiminen mahdollistuu ja syvenee.

Mitkä ovat tarkennetut tavoitteenne?

Kuvio 3.
Ryhmäyttävän toiminnan tavoitteet edistävät oppimistavoitteita (Repo-Kaarento 2007).

Ryhmän jäsenten moninaisuus

Ryhmäytävällä toiminnalla tarkoitetaan prosessia, jossa ryhmän jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta ja luottamusta kehitetään sekä tuetaan tietoisesti yhdessä.

Yleensä ryhmäytävässä toiminnassa nuoria yhdistävä tekijä on kuuluminen samaan ikäryhmään. Muutoin nuoret ovat heterogeeninen, ei homogeeninen ryhmä. Kohderyhmään kuuluu esimerkiksi sukupuoleltaan, toimintakyvyltään ja kielitaustaltaan moninaisia yksilöitä. Heillä on erilaisia elämän- ja maailmankatsomuksia, aatteellisia ja uskonnollisia näkemyksiä sekä seksuaali- ja sukupuoli-identiteettejä. Kohderyhmään kuuluu myös nuoria, joilla voi olla neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia, kuten aistiherkkyyttä, keskittymisvaikeuksia ja autismikirjon häiriöitä. Nuoret ovat moninaisia.

”Tärkeää on se, ettei kenellekään tule fiilistä, että on ihan sama ovatko ne tässä mukana vai eivät. Tai se, ettei se koske niitä tai ne tulee olemaan ulkopuolisia.”

Romanilasten kokemuksista käsittävissä selvitetyksessä lapset toivovat, että aikuiset ottaisivat syrjäntilanteet tosissaan. Raportti esittää yhdeksi toimenpide-ehdotukseksi sitä, että ryhmäytävää ja kaveritaitoja tuetaan ja vahvistetaan koulussa. (Weckström, Kekkonen & Kekkonen 2023.) Ryhmäytävän toiminnan on oltava kaikille nuorille kaikilta osin turvallisuuden tunnetta vahvistavaa. Toiminnasta ei saa seurata kenellekään solvausta, syrjintää, ohittamista, mitätöintiä tai pilkkaa (Attias 2023).

”Ryhmäytävää tarvitaan, jotta luokassa olisi hyvä henki ja eikä ketään kiusattaisi.”

Nykytilan kartoituksen mukaan muun muassa seuraavat nuoren yksilölliset ja ryhmän tarpeet on huomioitava toiminnassa:

- Selkokieli- ja kielellisyyden visuaalinen tuki
- Sensitiivisyys
- Esteettömyys
- Ryhmän jäsenten pystyvyys
- Ryhmän jäsenten erityistarpeet ja rajoitteet
- Ryhmän tarpeet

Ryhmät muodostuvat moninaisista nuorista, joiden yksilölliset erityistarpeet on huomioitava ryhmäytävän toiminnan järjestämisessä.

”Yhdenvertaisuuteen pyrimme siinä, että kaikki otetaan mukaan pulmien ja hankaluuksien määrystä/ vaikutuksista huolimatta.”

On perusteltua, että kouluyhteisö sekä rajatummat ryhmät muodostuvat nuorista ja koulun aikuisesta tai aikuisista. Vain vahvoilla perusteilla voidaan päätyä rajaamaan aikuinen tai aikuiset ryhmän ulkopuolelle. Koulun aikuinen on merkittävä ryhmän jäsen. Toiminnallisella tasolla se tarkoittaa, että hän on myös toiminnan kohde. Koulun aikuisen kuuluessa ryhmään, hän kuuluu myös kohderyhmään. Tämä vaikuttaa ryhmäytävää aikana henkilön rooliin ja luonnollisesti harjoitteiden valintaan.

Nuoret voivat olla aikuisten tuella mukana toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Kun ryhmäytävää järjestetään yhdessä nuorten kanssa, tuottamiseen osallistuvat nuoret ovat kaksoisroolissa. On muistettava, että ryhmäytävää toteutetaan myös yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Tällöin sekä nuoret että muut toimijat ovat sekä kohderyhmiä että toiminnan tuottajia.

**Mikä on kohderyhmänne?
Miten huomioitte moninaisuuden?**

Ryhmäyttävän toiminnan osa-alueet

Kuvio 4. Ryhmäyttävän toiminnan osa-alueet Malmia (2018) mukaillen (Raidenuorisotyön ulottuvuudet).

Ryhmäyttävän toiminnan osa-alueet ovat: yhteisöllinen toimintakulttuuri sekä yleinen, kohdennettu ja erityinen ryhmäyttäminen.

Kaikissa osa-alueissa on läsnä kunnioittava kohtaaminen ja ennaltaehkäisevä ote, joilla vastataan ihmisen perustarpeisiin.

Yhteisöllinen toimintakulttuuri

Yhteisöllinen toimintakulttuuri luo ryhmäyttävän toiminnan perustan, joka koskettaa koko koulu yhteisöä nuorista aikuisiin. Perustan muodostumiseen vaikuttavat kaikki koulun nuoret ja koulussa toimivat aikuiset – tiedostaen tai tiedostamattaan. Kaikkien koulun aikuisten tehtävänä on kantaa yhteistä vastuuta ryhmäyttävästä toiminnasta.

”Yhteisöllisestä toiminnasta hyötyvät kaikki, sillä se luo välittävän ja ymmärtävän yhteisön.”

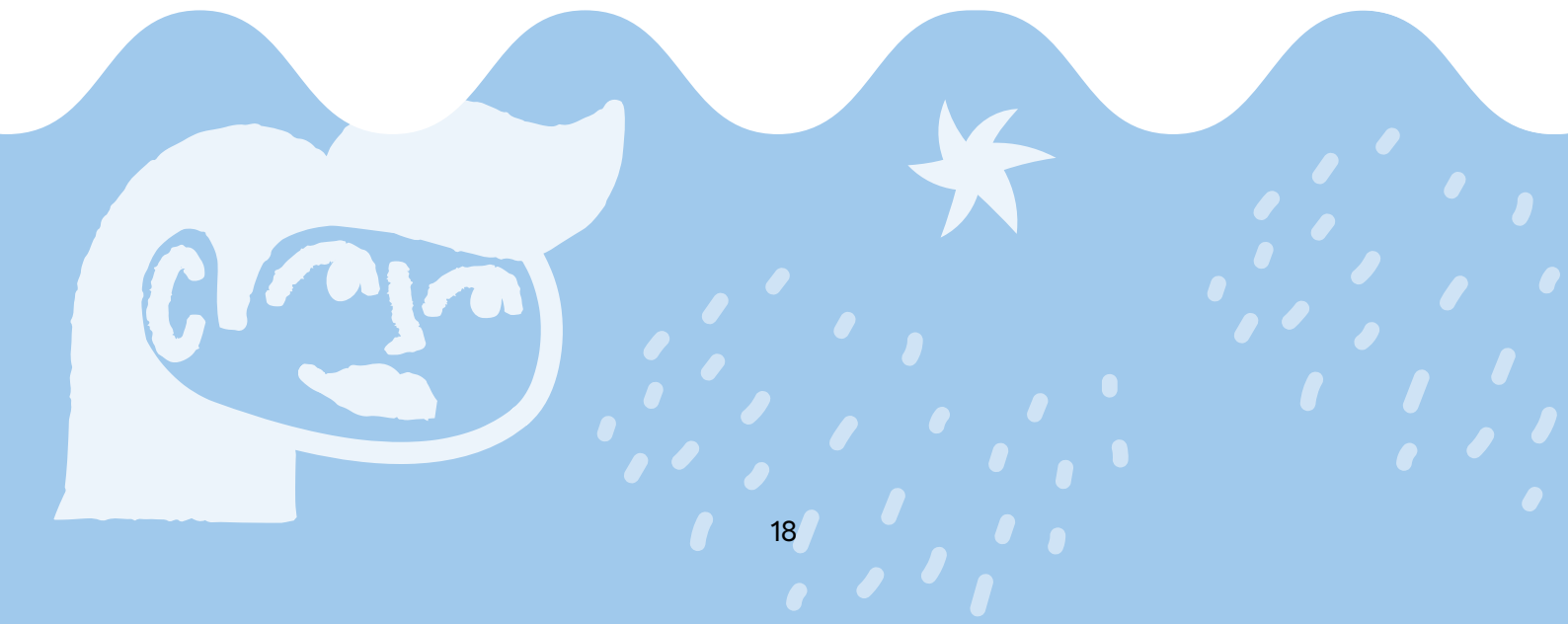

Aikuisten ja nuorten kohtaamista tapahtuu luokissa opetuksen yhteydessä sekä muissa koulun tiloissa, kuten käytävillä, ruokalassa, välitunneilla, yhteisissä tapahtumissa ja ryhmäyttämisen yhteydessä. Näissä ympäristöissä rakennetaan koulun yhteisöllistä toimintakulttuuria. Ilman opetustilanteen luomaa valta-asetelmaa kohtaaminen tapahtuu usein tasa-vertaisemmassa asemassa. Näissä tilanteissa nuoret kokevat aikuisen nuorille osoittaman kunnioituksen, kiinnostuksen ja välittämisen vahvana. Nuorten mielestä luotettava aikuinen on ”mukava”. Nuoret tunnistavat mukavan aikuisen muun muassa hymyilystä, moikkailusta,

ystävällisyydestä ja nuorten kanssa juttelusta. Kunnioittava kohtaaminen mahdollistaa luotamuksellisen suhteen rakentumisen, jonka tiedetään vaikuttavan myönteisesti kouluun kiinnittymiseen ja lisäävän koulumenestystä.

Ymmärrämme sanan kohtaaminen monin tavoin. Yhdelle se saattaa merkitä toisen ihmisen näkemistä tai tapaamista, toiselle se voi viitata vuorovaikutuksen syvyyteen. Kunnioittavan kohtaamisen tunnusmerkkejä ovat arvostus, rehellisyys, avoimuus, oikeudenmukaisuus, eettisyys, tasa-arvo ja yhteiseen hyvään pyrkivä toiminta kaikessa vuorovaikutuksessa.

Nuoren kunnioittava kohtaaminen on sanallista ja sanatonta vuorovaikutusta. Kasvatuksen ammattilaisesta hyvän kasvattajan tekevät kolme sanaa, jotka ovat nuoren kunnioittava kohtaaminen. Nuoren kunnioittava kohtaaminen on arvostamista, kannustamista, kuuntelemista, tukemista, ohjaamista ja ymmärtämistä. Se ei ole kaveruutta, vaan rajoja asettavaa kasvun tukemista. Kohtaaminen on tiukkaa, mutta lempeää ja yhdenvertaista välittämistä – nuoren auttamista rakentamaan omannäköistä, onnellista ja merkityksellistä elämää sekä riittävää hyvinvointia.

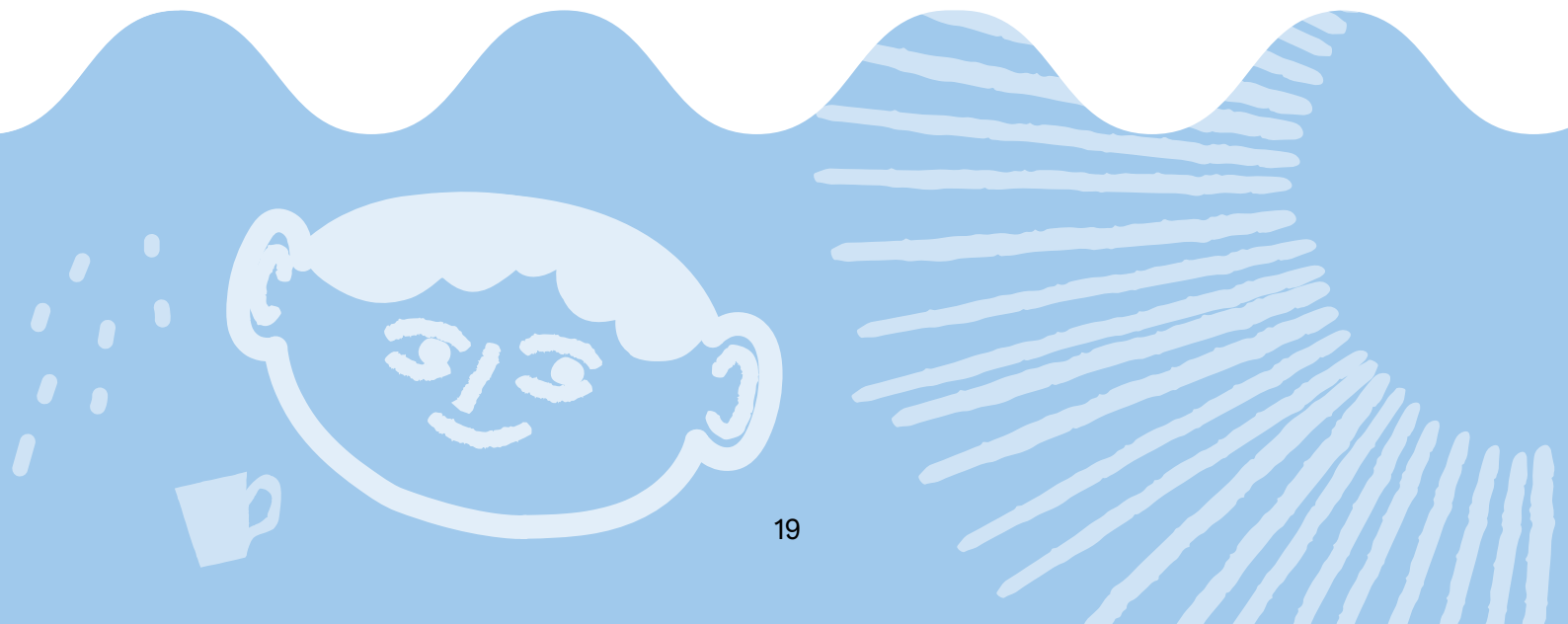
Koulu yhteisön jäsenten välinen vuorovaikutus vaikuttaa yhteisöllisen ja myönteisen toimintakulttuurin rakentumiseen. Kaikki jäsenet vaikuttavat yhteisön normeihin siitä, millainen käytös yhteisössä on sopivaa ja, miten muita kohdellaan. Yhteisöllistä toimintakulttuuria rakennetaan erilaisissa spontaaneissa arkisissa tilanteissa ja järjestetyissä tilaisuuksissa. Tällä ulottuvuudella nuoret ja aikuiset vaihtavat kuulumisia, keskustelevat helppoista ja vaikeista asioista sekä vitsailevat, tutustuvat toisiinsa – kohtaavat toisiaan. Perusedellytyksenä on toisia arvostava, avoin ja vuorovaikutteinen sekä kaikkia yhteisön jäseniä osallistava ja luottamusta rakentava kohtaaminen.

Yhteisöllinen toimintakulttuuri ei synny itsestään, vaan sitä pitää rakentaa tietoisesti. Yhteisöllistä toimintakulttuuria rakennetaan hallinnollisilla, rakenteellisilla ja pedagogisilla ratkaisuilla. Sitä

rakennetaan sekä opetukseen sidottujen että sitomattomien aikuisten avulla ja muiden toimijoiden kanssa. Sitä rakennetaan yhteisöllisellä opiskeluhoollolla, perusopetukseen sitouttavalla koulu yhteistyöllä (SKY), tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelulla sekä KVO13:n toimenpiteillä.

Toimintakulttuuria rakennetaan aineopetukseen liitetyn jatkuvan ryhmäyttämisen, kotiryhmämallin käyttämisen, hyvinvoinnin vuosikellon sekä laajennetun yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän toiminnan avulla, jossa nuoret ovat mukana ja jaetulla johtajuudella. Yhteisöllistä toimintakulttuuria rakennetaan erilaisilla yhteisillä retkillä, teemapäivillä, tapahtumilla, tempauksilla, välituntitoiminnalla, kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä ja oppilaiden osallisuuden työmuodoilla.

”Yläkoulun oppilaat istuvat ja työskentelevät kiinteissä neljän hengen pienryhmissä 9 viikkoa kerrallaan.”

Yleinen, kohdennettu ja erityinen ryhmäyttäminen

Yleistä ryhmäyttämistä toteutetaan kouluissa sekä universaalisti luokka-asteittain että tarveperustaisesti. Yleistä ryhmäyttämistä toteutetaan jatkuvana ryhmäyttämisenä, pitkäkestoisena prosessina ja kertaluonteisesti.

”Ryhmytys jatkuu läpi lukuvuoden Sky-hankkeen kanssa suunnitteleman aikataulun mukaisesti niin, että kaikkiin oppiaineisiin on sisällytetty ryhmytys.”

Jatkuvalla ryhmyttämällä tarkoitetaan, että toiminta on liitetty opetukseen ja on luonnollinen osa opetustyötä. Tällöin ryhmyttämistä toteutetaan koko lukuvuoden ajan ja mahdollisesti kaikilla luokka-asteilla. Jatkuva ryhmyttäminen voidaan sisällyttää muun muassa seuraavien aineiden opetukseen: englanti, draamaharjoitukset, tunne-, vuorovaikutus- ja turvataitojen oppitunnit, hyvän mielen tunnit, ice-breaking activities, lv-tunnit, opo, suomen kieli, terveystieto, turvatunnit, äidinkieli, ympäristö- ja luontotieto, kirjallisuus, matematiikka, fysiikka, kemia, käsityö ja eri kielten opetus.

”Ryhmyttäminen on luokkahengen nostamista esimerkiksi silloin, kun kouluun on tullut uusia oppilaita tai kutoset on siirtynyt seiskalle.”

Ryhmyttämiseen on hyvä kiinnittää huomiota erityisesti, kun ryhmässä tapahtuu jokin muutos. Tällaisia tilanteita voivat esimerkiksi olla nivelvaiheeseen liittyvät luokkamutokset (tavallisesti 5. ja 7.lk) tai uuden nuoren tai aikuisen liittyessä ryhmään. Ryhmyttävää toimintaa on syytä lisätä myös silloin, kun nuori tai aikuinen poistuu ryhmästä tai palaa ryhmään vaikkapa pitkän sairausloman jälkeen. Lähtökohtana on ajatus, ettei mikään ryhmä ole toimiva yhden ryhmyttävän toimintakerran jälkeen. Koulun aikuiset vastaavat siitä, että jokainen nuori pääsee osaksi ryhmää ja tuntee sen turvalliseksi. Toiminnan vaikuttavuus saavutetaan jatkuvalla ja monipuolisella ryhmyttämällä.

Kertaluonteiseen toteutukseen saatetaan päätyä rajallisten resurssien seurauksena, vaikka tiedetäänkin niiden heikko vaikuttavuus. Kertaluonteisuudella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kaikki 7.-luokkalaiset osallistuvat syksyllä luokittain muutaman tunnin mittaiseen toimintaan. On myös tilanteita, jolloin kaksi tai useampi luokka liitetään yhdeksi suureksi joukoksi, joille järjestetään yhteistä toimintaa. Kertaluonteisten tai suuren joukon ryhmyttämisen haasteena on se, että yleisten saati tarkennettujen tavoitteiden saavuttaminen on haastavaa ellei jopa mahdotonta.

”Lukuvuoden alussa useimmiten ryhmytetään, mutta myös pitkin vuotta tarpeen mukaan.”

Suosittelavaa on, että kohdennettua ja erityistä ryhmäyttämistä järjestetään koulussa prosessina. Prosessi voi perustua ennakkosuunnitelmaan, joka toteutetaan ryhmän tilanteesta ja tarpeesta riippumatta. Arkikielessä saatetaan puhua esimerkiksi ”jatkoryhmäytteisistä”.

”Jos lukuvuoden aikana ilmenee, että jokin luokka tarvitsee enemmän ryhmäyttämistä, järjestämme sitä.”

Kohdennetussa ryhmäytteisessä on tunnistettu jokin erityinen tarve, johon vastataan rajattuun ryhmään kohdentuvalla ryhmäytteisellä toiminnalla. Tarve voi liittyä tietyn nuoren tai kokonaisen ryhmän havaittuun tai koettuun ulkopuolisuuteen. Tarpeen on voinut tunnistaa opettaja, kouluvalmentaja, kuraattori, koulussa tai vapaa-ajalla toimiva nuorisotyöntekijä. Aloitteen tarpeen tunnistamiseen voi tehdä myös huoltaja. Nuorten ja koulun aikuisen välinen luottamuksellinen suhde mahdollistaa myös sen, että nuori tai nuorten ryhmä voi itse ottaa havaitun tai koetun tarpeen puheeksi.

”Järjestämme luokkainterventioita tarpeen mukaan.”

Erityinen ryhmäyttäminen on lähellä korjaavaa työtä. Tämä ryhmäytymisen osa-alue kohdennetaan rajattuun ryhmään, ja osa-alueella tehdään yhteistyötä usein laajan ammattilaisverkoston kanssa. Toiminnalla saatetaan puuttua pitkityneisiin ja haastaviin koulukiusaamistapauksiin. Toimintaa ohjaavilta edellytetään erityistä osaamista haastavista ryhmistä ja erityistarpeisten nuorten kanssa työskentelystä. Tulee käyttää suurta harkintaa, onko ryhmäyttäminen vaikuttava tapa vastata juuri tähän tarpeeseen ja tilanteeseen.

Kohdennetussa ja erityisessä ryhmäytteisessä on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota

- kunnioittavaan kohtaamiseen ja
- myönteiseen tunnistamiseen.

Aikuisen on tärkeää olla provosoitumatta, vaikka nuori tai ryhmä ei aina noudattaisikaan aikuisen hyviä kasvatuksellisia neuvoja ja ohjeita. Kunnioittava kohtaaminen tapahtuu omalla ammatillisella persoonalla. Nuorten kunnioittavaa kohtaamista voi kuvata portaittain eteneväksi ja syventyväksi luottamussuhteeksi. Mitä säännöllisemmin ja monipuolisemmin vuorovaikutusta ja luottamusta rakennetaan, sitä syvemmäksi luottamussuhde kasvaa.

Ryhmäytteisävän toiminnan osa-alueet eivät ole käytännössä tarkkarajaisia. On täysin mahdollista, että ryhmän kanssa työskennellään samanaikaisesti usealla osa-alueella. Toisinaan on tarpeenmukaista toteuttaa koko luokalle yleistä ryhmäytteisämistä, ja osalle luokan jäsenistä joko kohdennettua tai erityistä ryhmäytteisämistä. Mitä pitkäkestoisemmin, monipuolisemmin ja tietoisemmin ryhmäytteisävää toimintaa toteutetaan, sitä merkittävämpiä ovat työn vaikutukset.

”Olemme ajatelleet, että jokainen luokka on hyvä ryhmäytteisää, ja se on jatkuvaa. Siksi olemme kirjanneet mm. vuosisuunnitelmaan, että näin toimitaan.”

Yhteinen jaettu ymmärrys

Toimiva yhteistyö keventää kuormitusta

”Lisätä opettajien ymmärrystä siitä, miksi ryhmäyttäminen auttaa heitä heidän työssään ja miten se tukee oppimista.”

Koulu yhteisössä on tärkeää pitää aktiivisesti yllä keskustelua ryhmäyttävän toiminnan merkityksestä. Ryhmäyttävän toiminnan vastuuhenkilöt kannustavat koko koulu yhteisöä kantamaan vastuuta ryhmäyttävästä toiminnasta, koska se kuuluu kaikille. Keskustelujen avulla vastuuhenkilöt lisäävät henkilöstön ymmärrystä ryhmäyttävästä toiminnasta ja sen hyödyistä, kuten oppimisen mahdollistamisesta ja toiminnan vaikutuksista nuorten kokonaisyhyvinvointiin. Vastuuhenkilöt tukevat henkilöstön toiminnan toteuttamista, jakavat tietoa ja toteuttavat toimintaa.

Keskustelujen avulla vastuuhenkilöt lisäävät henkilöstön ymmärrystä siitä, mitä hyötyä nuorille, henkilöstölle ja koko koulu yhteisölle ryhmäyttävästä toiminnasta on ja, miten toiminta tukee oppimista ja nuorten kokonaisyhyvinvointia. Vastuuhenkilöt antavat tukea toiminnan toteuttamiseen niin tiedollisesti kuin konkreettisesti toteuttamalla toimintaa. Ryhmäyttävän toiminnan perustelu ja puheeksi ottaminen kollegoille on selkeästi työtä kuormittava tekijä. Tätä kuormitusta voidaan keventää työparityökentelyn tai tiimityön avulla. Koulun rehtori voi delegoida kokonaisuuden nimitylle ryhmälle. Tällöin puolestapuhujia on enemmän ja työtä voidaan jakaa. Lisäksi tiimityö mahdollistaa reflektoinnin ja ryhmäyttävän toiminnan kehittämisen.

Koulut toteuttavat ryhmäyttävää toimintaa myös yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Kokemustieto, kuten tieto nuorista, heihin liittyvistä yhteisöistä ja ilmiöistä sekä tarpeista perustuvat ammatillisiin näkökulmiin. Tästä syystä aikuisten kokemustiedoissa on eroja. Kun keskustellaan avoimesti, voidaan tietoa tulkita yhdessä ja muodostaa yhteinen jaettu ymmärrys nuorista, yhteisöistä, ryhmistä ja näiden tarpeista. Yhteisen tiedon avulla on mahdollista valita parhaat toimenpiteet, joiden avulla vastataan tarpeeseen.

Ryhmäyttävän toiminnan tarpeiden kartoitus ja päätös prosessin toteuttamista on hyvä tehdä yhteistyössä. Riittävän alkutiedon saamisessa avainasemassa ovat nuorten lähellä työskentelevät koulun aikuiset. Toimintaa suunnittelevien ja toteuttavien aikuisten on tärkeää saada riittävästi tietoa ryhmästä ja sen jäsenistä. Näin varmistetaan, että ryhmäyttäminen vastaa ryhmän tarpeisiin ja on tarkoituksenmukaista.

Kysymykset ryhmän alkukartoitukseen

1. Millaisia ryhmän jäsenet ovat (mm. ikä, yksilölliset erityistarpeet, moninaisuus)?
2. Kuinka pitkään ryhmä on ollut olemassa?
3. Millaisilla toimenpiteillä ryhmää on jo tuettu tai tuetaan?
4. Mitä hyvinvointiprofiili kertoo ryhmän jäsenistä ja ryhmästä?
5. Mihin tarpeeseen/tilanteeseen ryhmäyttävällä toiminnalla vastataan?
6. Miten mahdollinen haaste ilmenee? Missä/kenelle se ilmenee?
7. Onnistuuko koulunkäynti?
8. Keitä aikuisia liittyy ryhmään?
9. Mitä havaintoja muilla aikuisilla on ryhmästä?

(Aseman Lapset ry)

Koulujen jo olemassa olevat kontaktit, verkostot ja yhteistyö helpottavat löytämään kulloiseenkin tilanteeseen ja tarpeeseen sopivat toimijat. Koulut, joilla on jo entuudestaan luonnollisia yhteistyökumppaneita ja, jotka kuuluvat alueellisiin lasten ja nuorten verkostoihin, toteuttavat pääsääntöisesti ryhmäyttävän toiminnan prosesseja yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa.

Helsingin lasten ja nuorten alueelliset verkostot koostuvat muun muassa: nuorisopalveluiden, koulujen, oppilaitosten, sosiaali-, terveys-, kirjasto-, kulttuuri- ja liikunta-palveluiden, ehkäisevän päihdetyön ja kolmannen sektorin edustajista, kuten Aseman Lapset ry:n ja Suomen evankelisluterilaisen seurakunnan henkilöstä. Alueelliset lasten ja nuorten verkostot ovat kokemuksen mukaan hyviä foorumeita rakentaa yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. On hyvä muistaa, että lasten ja nuorten verkoston toimijoilla on myös omia hyödynnettävissä olevia kontakteja ja verkostoja.

Koulujen suunnittelu- ja toteutusryhmiin voi kuulua nuorisopalvelujen nuorisotyöntekijöitä erilaisilla tehtävänkuvilla. Muiden toimijoiden ammattinimikkeitä ovat: kasvattaja, kirkon työntekijä, nuoriso-ohjaaja, ohjaaja, Poikien talon ohjaaja, psykoterapeutti, puheterapeutti, seksuaalikasvattaja, sirkustaiteen ohjaaja, Tyttöjen Talon ohjaaja ja yhteisökehittäjä.

Helsingissä on paljon yleisessä ja kohdenne-tussa ryhmäyttämässä vaadittavaa osaamista. Vuonna 2022 ryhmäyttävää toimintaa toteutettiin myös nuorisopalvelujen, Aseman Lapset ry:n, evankelisluterilaisen seurakunnan, Poikien talon, Tyttöjen talon ja muiden toimijoiden kanssa.

Erityinen ryhmäyttäminen vaatii erityisosaamista. Toimijat, joilta löytyy tällä hetkellä osaamista erityiseen ryhmäyttämiseen ovat Aseman Lapset ry, Poikien talo, Tyttöjen talo ja nuorisopalvelut.

”Aseman Lapset ja Nuorisotyö Raiteilla (nuorisopalvelut) ovat tärkeimmät yhteistyökumppanimme ja heidän kanssaan toteutamme ryhmäytykset.”

- Keiden koulun henkilöiden kanssa prosessi toteutetaan?
- Keiden koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa prosessi toteutetaan?
- Miten varmistatte, että käytössänne on riittävästi tietoa ryhmästä?

”Koulun kuraattori otti yhteyttä Poikien taloon ja meillähän taas on hyvät kontaktit Tyttöjen taloon ja nuorisopalveluihin. Oli luonnollista, että lähdettiin yhdessä suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa.”

Osaamisen ja tiedon jakaminen

Ryhmäyttävä toiminta on Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan toimintaa, jota toteutetaan tarvittaessa yhdessä yhteistyössä nuorisopalvelujen ja kolmannen sektorin kanssa. Toisinaan on perusteltua tehdä yhteistyötä myös sosiaali- ja terveystieteiden, kuten perhetyön kanssa. Koulun aikuisilla on oltava tieto henkilöistä, joilta saa tarvittaessa tukea ja apua ryhmäyttävään toimintaan. Resursseja yhdistämällä on mahdollista tuottaa vaikuttavampaa toimintaa ja varmistaa laaja osaaminen. Toimintaa toteuttavat sitoutuvat toimimaan Helsingin strategian, toimintaperiaatteiden, arvojen ja muiden ohjeistusten mukaisesti. Ryhmäyttävää toimintaa suunnittelevilla ja toteuttavilla on hyvä olla ymmärrystä nuoruuden yleisistä kehitystehtävistä, nuoruuteen liittyvistä haasteista ja riskeistä sekä erilaisista kulttuurisista näkökulmista. Eri kulttuurien arvojen ja tapojen ymmärrys mahdollistaa kulttuurien välisen vuorovaikutuksen syntymisen. On kuitenkin tärkeää muistaa toimia normikriittisesti, jotta aikuinen ei määrittele nuorta omien tai vallitsevien oletusten ja stereotyyppien perusteella (Älä olet – Normit nurin! 2013).

”Tärkeintä on vastata ryhmän tarpeisiin, ymmärtää mitä tavoitellaan ja tunnistaa riittääkö oma osaaminen vai kuka/ketkä voivat vastata tarpeeseen.”

Toteutuksen aikana ilmenee yleensä haasteita, jotka ratkaistaan nopeasti. Ryhmäyttävän toiminnan ohjaustyö vaatii tilanteen lukutaitoa, herkkyyttä tunnistaa erilaisia ryhmässä tapahtuvia tilanteita ja kykyä reagoida nopeasti muuttuviin tilanteisiin. Ryhmätoimintaa ohjaavalla henkilöllä tulee olla osaamista ryhmistä, niiden kehitysvaiheista, ryhmän jäsenten erilaisista rooleista ja jäsenten välisistä valtasuhteista, ryhmätoiminnasta ja siihen vaikuttavista muista tekijöistä. Henkilön tulee osata käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä, jotta tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Tärkeää on osata käyttää harkintaa.

Ryhmäyttävää toimintaa suunnittelevilla ja toteuttavilla on hyvä olla tietoa, ymmärrystä ja taitoja

- vuorovaikutuksesta ja yhteistyöstä
- organisoinnista ja koordinoinnista
- ryhmien kehitysvaiheista
- ryhmän jäsenten rooleista
- ryhmän jäsenten valtasuhteista
- ryhmätoiminnasta
- herkkyyttä tunnistaa ja reagoida erilaisiin ryhmässä tapahtuviin tilanteisiin
- toiminnallisten menetelmien osaamista
- oman tiedon rajallisuudesta ja tietopohjan jatkuvasta päivittämisestä

Miten varmistatte, että teillä on riittävä osaaminen?

Ryhmäyttävän toiminnan suunnittelu

Ryhmäyttävän toiminnan kokonaisuuden toimintasuunnitelman rakentaminen käynnistyy, kun tarve ryhmäyttävälle toiminnalle on tunnistettu. Ryhmäyttävä toiminta liittyy kiinteästi koulun perustehtävään. Kokonaisuuteen liittyy runsaasti tehtäviä ja huomioitavia asioita, joita vain koulussa työskentelevät henkilöt voivat hoitaa. Tästä syystä on perusteltua, että koulut vastaavat kokonaisuuden organisoinnista ja koordinoinnista. Ryhmäyttävä toiminta on osa koulun hyvinvoinnin vuosikelloa.

Koulun rehtori tekee päätöksen ryhmäyttävän toiminnan toteuttamisesta, prosessin johtamisesta sekä organisoinnista. Koulun rehtori ja nuorisotyöyksikön päällikkö vastaavat yhteistyön rakentamisesta ja varattavista resursseista. Koulujen ryhmäyttävän toiminnan kokonaisuutta organisoidaan ja koordinoidaan yksittäisten henkilöiden toimesta, yhdessä työparien tai työryhmien kanssa.

Työparit ja työryhmät voivat muodostua:

- koulun henkilöstöstä, esimerkiksi yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän jäsenistä
- koulun ja nuorisopalvelujen henkilöstöstä
- koulun, nuorisopalvelujen ja alueen toimijoista kuten kolmannen sektorin henkilöstöstä

Ryhmäyttävän toiminnan tärkein resurssi on riittävä ja osaava henkilöstö, jolla on jaettu ymmärrys toteutettavasta työstä. Osaavan henkilöstön tieto muodostuu teoretisestä ja kokemustiedosta. Kokemustieto kehittyy ammatilliselle käytännön työn kautta ja teoreettinen tieto laajentaa työn näkökulmaa. Ryhmäyttävän toiminnan toimintasuunnitelma on suositeltavaa rakentaa yhdessä, jotta varmistetaan toiminnassa tarvittava laaja osaaminen. Näin myös kaikille osallisille syntyy vahva kuva siitä, mitä ollaan tavoittelemassa ja miksi. Yhteisen ymmärryksen saavuttaminen vaatii hyviä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä riittävästi yhteistä aikaa.

Ryhmäyttävän toiminnan kokonaisuuden suunnittelusta ja prosesseista vastaavat nimetyt vastuuhenkilöt. On suositeltavaa, että suunnittelutyöryhmässä suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään koulun ryhmäyttävän toiminnan kokonaisuus. Suunnitteluryhmän perustana voi toimia esimerkiksi jo olemassa oleva yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä, jota täydennetään koulun toimitapojen ja tarpeiden perusteella. Koulun ryhmäyttävän toiminnan organisoiijat vastaavat kokonaisuudesta itsenäisesti, mutta vahvasti yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa koulun henkilöstön ja muiden toimijoiden kanssa. Työryhmässä on hyvä olla koulun henkilöstön lisäksi ainakin nuorisopalvelujen edustaja. Koulun nimetyt organisoiijat kutsuvat tarpeenmukaiset toimijat työryhmään. Nuorisotyöyksikön päällikkö nimeää suunnitteluryhmään tarvittaessa nuorisotyöntekijän.

Ryhmäyttävän toiminnan kokonaisuus muodostuu prosesseista, joista vastaa nimetyt vastuuhenkilöt. Näiden henkilöiden johdolla rakennetaan yhdessä muiden aikuisten kanssa mahdollisimman konkreettiset prosessisuunnitelmat. Vastuuhenkilön tehtävänä on yhdessä muiden aikuisten kanssa muun muassa suunnittelu, tilajärjestelyt, aikataulutus, toiminnan tarpeen ja tavoitteiden selvitys, ohjaajien rekrytointi sekä koulun sisäinen ja muille toimijoille suunnattu viestintä. Lisäksi tehtäviin kuuluu mahdollisesta tuottajanuorten prosessista vastaaminen, kuten koulutustilaisuuksien järjestäminen. Prosessin vastuuhenkilöt vastaavat usein myös toiminnan välineiden valmistamisesta, hankinnoista, ryhmäyttävän toiminnan ohjaamisesta, järjestelmäkirjausten tekemisestä sekä yhteisen palautearviointikeskustelun järjestämisestä.

Toiminnan käynnistysvaihe voi tuntua aluksi raskaalta ja sekavalta, mutta asiat selkeytyvät prosessin edetessä. Prosessisuunnitelma koostuu eri osista. Suunnitelman rakentamisen voi aloittaa mistä osasta tahansa – vaikkapa siitä, mikä tuntuu juuri sillä hetkellä helpoimmalta tai tärkeimmältä. Toisaalta osien järjestelmällinen työstäminen tuo suunnitteluun johdonmukaisuutta. Ensin on hyvä tutustua ratkaistavan osan tietoperustaan. Tämän jälkeen oppaassa esitettyjen kysymysten avulla käynnistetään keskustelu, jonka tavoitteena on saavuttaa yhteinen jaettu ymmärrys. Seuraavaksi yhteiset suuntaviivat dokumentoidaan prosessisuunnitelmaan. Prosessin edetessä on hyvä tarkastella ratkaistuja asioita suhteessa uusiin ratkaistaviin asioihin. Toisinaan on perusteltua tehdä muutoksia tai tarkennuksia jo ratkaistuihin asioihin. Ryhmäyttävän toiminnan laatu muodostuu osiensa keskinäisestä tasapainosta. Yhdessä toimijoiden kanssa laadittu prosessisuunnitelma varmistaa sen, että toiminta on kaikilta osin tarpeen mukaista ja nuorten turvallisuutta vahvistavaa, tietoista toimintaa.

Ryhmäyttävän toiminnan prosessisuunnitelman voi laatia alla olevien kysymysten avulla. Prosessisuunnitelmassa on myös mahdollista hyödyntää ryhmäyttävän toiminnan prosessin itsearviointimallia. (LIITE 1.)

- **Kuka tai ketkä vastaavat kokonaisuuden organisoinnista ja koordinoinnista?**
- **Kuka tai ketkä kuuluvat kokonaisuuden suunnitteluryhmään?**
- **Kuka tai ketkä vastaavat koulunne prosesseista?**

Ryhmäyttävän toiminnan prosessisuunnitelma

Toiminnan lähtökohdat

1. Mihin tarpeeseen vastaatte?
2. Mitkä ovat tarkennetut tavoitteenne?
3. Mikä on kohderyhmänne?
4. Miten huomioitte moninaisuuden?

Osaaminen ja organisointi

5. Keiden koulun henkilöiden kanssa prosessi toteutetaan?
6. Keiden koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa prosessi toteutetaan?
7. Miten varmistatte, että käytössänne on riittävästi tietoa ryhmästä?
8. Miten varmistatte, että teillä on riittävä osaaminen?
9. Kuka tai ketkä vastaavat kokonaisuuden organisoinnista ja koordinoinnista?
10. Kuka tai ketkä kuuluvat kokonaisuuden suunnitteluryhmään?
11. Kuka tai ketkä vastaavat koulunne prosesseista?

Toiminta

12. Missä toimintaympäristössä toteutate toiminnan?
13. Minkälaisia psyykkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen liittyviä tilanteita saattaa ilmetä ja miten toimitte niissä?
14. Miten toteutate nuorten osallisuuden suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä?
15. Millä harjoitteilla varmistatte, että prosessi vahvistaa tavoitteitanne?
16. Mitä välineitä ja tarvikkeita tarvitsette ja kuka hankkii ne?
17. Millaisia rooleja ja tehtäviä aikuisilla on prosessissa?
18. Miten toteutate prosessinne seurannan, arvioinnin ja kehittämisen?

Yhteenveto yhteisistä toimintaperiaatteista

- Ryhmäyttävä toiminta kuuluu kaikille koulun aikuisille.
- Ryhmäyttävän toiminnan organisointivastuu on koululla.
- Toiminnan vaikuttavuus saavutetaan jatkuvalla ja monipuolisella ryhmäyttävällä toiminnalla.
- Ryhmäyttävän toiminnan kokonaisuuden suunnittelusta ja prosesseista vastaavat nimetyt vastuuhenkilöt.
 - ▶ Suunnitteluryhmän perustana voi toimia esimerkiksi jo olemassa oleva yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä, jota täydennetään koulun toimintatapojen ja tarpeiden perusteella. Työtä toteuttava tiimi päättää, millainen tietoinen toiminta vahvistaa ryhmää ja sen jäsenten tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla.
- Ryhmäyttävä toiminta on osa koulun hyvinvoinnin vuosikelloa.
- Hyvinvointiprofileja hyödynnetään ryhmäyttävässä toiminnassa.
- Tarvittaessa ryhmäyttävää toimintaa suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään yhteistyössä nuorisopalvelujen ja kolmannen sektorin kanssa.
- Koulun rehtori ja nuorisotyöyksikön päällikkö vastaavat yhteistyön rakentamisesta ja varattavista resursseista.
- Koulun henkilöstöllä on tieto henkilöistä, joilta saa tarvittaessa tukea ja apua ryhmäyttävään toimintaan.
- Nuorisotyöyksikön päällikkö nimeää suunnitteluryhmään tarvittaessa nuorisotyöntekijän.

Tietoinen toiminta on suunnitel- mallista

Psyykinen ja fyysinen turvallisuus

”Turvallisuus ja oppilastuntemus pitää aina olla mielessä, kun pohdimme sosiaalisten taitojen ja ryhmäyttämisen harjoittelemista.”

Ryhmäyttävä toiminta on kouluaikaa, joten siinä pätevät kaikki koulun toimintaan liittyvät säännöt ja turvallisuusohjeet. Toiminnassa huomioidaan muun muassa kiusaamiseen, rasismiin, uhka- ja väkivaltatilanteisiin liittyvät ohjeistukset. Toteutettaessa ryhmäyttävää toimintaa koulun ulkopuolella koulupäivän aikana, toiminnassa on noudatettava perusopetuksen koulun ulkopuolisen opetuksen turvallisuusohjeita.

Ryhmäyttävän toiminnan turvallisuus muodostuu tietoisesta toiminnasta. Ennakoiva ja suunnitelmallinen tietoinen toiminta varmistetaan prosessisuunnitelmalla. Toimintaympäristön sekä harjoitteiden psyykkiset ja fyysiset riskit kartoitetaan ennakolta.

Ryhmäyttävän toiminnan on oltava moninaisille nuorille kaikilta osin turvallisuuden tunnetta vahvistavaa.

Tilakohtaiset turvallisuussuunnitelmat on oltava kaikkien tiedossa ja käytössä. Lisäksi on huolehdittava, että saatavilla on tarvittavat ensiapuvälineet ja tärkeimmät yhteystiedot. Turvallisuuteen liittyvä tarpeellisin konkreettinen väline on puhelin, jossa on 112-sovellus ja muut tärkeät yhteystiedot.

- Missä toimintaympäristössä toteutate toiminnan?
- Minkälaisia psyykkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen liittyviä tilanteita saattaa ilmetä ja miten toimitte niissä?

Osallistumista, osallisuutta, valtaa ja vastuuta

”Yleisesti positiivinen pedagogiikka ja myönteinen tunnistaminen työotteena.”

Ryhmäyttävässä toiminnassa nuoren osallisuus on sitä, että hän kokee kuuluvansa kouluyhteisöön ja ryhmään sekä, että hänet kohdataan kunnioittavasti juuri sellaisena kuin hän on. Toiminnan peruslähtökohtana on osallistumisen vapaaehtoisuus, vaikka lähtökohtaisesti koko ryhmä osallistuu. Jos yksittäinen nuori kokee, mistä tahansa syystä, ettei hän halua osallistua, hänen tahtoaan, mielipidettään ja tunnettaan on kunnioitettava. On hyväksyttävä, että nuoren kieltäytyminen ja poisjääminen saattavat olla hänen kehityksensä kannalta paras vaihtoehto. Näissä yksittäisissä tilanteissa on aina hyvä keskustella nuoren kanssa kahden kesken ja varmistaa tilanne. Nuorelle voi ehdottaa jotakin muuta roolia tai tehtävää.

Ryhmäyttävässä toiminnassa on keskeistä osallistujien kokemuksellisuus ja vastuunottaminen omasta ja yhteisestä toiminnasta. Toiminnan avulla nuoret tutustuvat, rakentavat ja vahvistavat omaa ja toisten turvallisuuden tunnetta, yhteenkuuluvuutta sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Aktiivinen toimijuus näkyy tavoitteiden ja toiminnan määrittämisessä sekä vastuunottamisessa omasta ja yhteisestä toiminnasta. Näin ryhmän jäsenillä on tärkeä rooli vertaisina tai oppimisen tukijoina. He tarjoavat toisilleen peilauspintaa itsetuntemukseen, omien oivallusten ja ratkaisujen löytämiseen.

Nuorten osallisuus on myös sitä, että heillä on valtaa ja vastuuta ryhmäyttävän toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Helsingin kouluissa nuorten osallisuus yhteisöllisen toimintakulttuurin ideointiin, suunnitteluun ja toteutukseen on melko kattavaa useissa kouluissa. Etenkin osallisuuden työmuotojen nuorilla, kuten tukioppilailla,

on merkittävä rooli. Useissa kouluissa nuoret ovat mukana toteuttamassa koko koulun ja oman luokkansa tapahtumia ja tilaisuuksia välituntitoiminnassa, uuden oppilaan vastaanottamisessa ja vaikka kiusaamisen vastaisen tapahtuman järjestämisessä. Koska nuoret suunnittelevat toimintaa yhdessä, ideat ja toteutustavat ovat usein raikkaita ja monipuolisia. Nuoret myös osallistuvat uusien mallien ja toimintojen kehittämiseen. Tukioppilaat ovat muun muassa kehittäneet nivelvaiheen vahvistamiseen 6.- ja 7.-luokkalaisille toimintamallin.

Helsingissä on kouluja, joissa tukioppilaat osallistuvat ryhmäyttämisiin ja kouluja, joissa tukioppilaiden osallisuus toteutuu kattavasti. Osallistumisella ja osallisuudella tarkoitetaan eri asioita. Osallistuminen tarkoittaa tässä yhteydessä esimerkiksi sitä, että tukioppilaat on kutsuttu paikalle, mutta heillä ei ole roolia tai tehtäviä ryhmäyttävässä toiminnassa. Osallistuminen toteutuu myös siten, että tukioppilaat käyvät esittäytymässä uusille oppilaille. Helsingissä on myös kouluja, joissa tukioppilastoiminta on vahvasti linkitetty ryhmäyttävään toimintaan, ja nuorten suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittämisosallisuus toteutuvat kiitettävästi.

Nuorten liittäminen oleelliseksi osaksi ryhmäyttävään toimintaan vaatii pitkäkestoista tietoisuutta prosessia. On tärkeää sopia ennakoon nuorten kanssa, miten nuoret osallistuvat toimintaan. Ennakolta sovitussa rooleissa ja tehtävissä on tärkeä huomioida nuorten vahvuudet ja intressit. Avointa tietoa ja ladattavia materiaaleja tukioppilastoiminnan tueksi löytyy kattavasti [Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry:n](#) nettisivuilla.

Nuorten osallisuus ryhmäyttävässä toiminnassa vaatii resurssointia, josta vastaa rehtori. Hänen pedagoginen johtamisensa on avainasemassa nuorten osallisuuden toteutumisessa. Erityisesti ryhmäyttävän toiminnan kokonaisuuden delegointi koulun sisäiselle työryhmälle sekä henkilöstön osaamisen varmistaminen vaikuttavat selkeästi nuorten osallisuuden toteutumiseen. Koulut, joissa kokonaisuus on delegoitu työparille tai tiimille pystyvät toteuttamaan toimintaa vahvemmin nuoria osallistaen. Myös yhteistyö nuorisopalveluiden kanssa vahvistaa usein nuorten osallisuutta.

Miten toteutate nuorten osallisuuden suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä?

”Tukioppilaat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yleisissä ryhmäytyksissä.”

”Tukioppilaat osallistuvat ideointiin ja suunnitteluun sekä toteuttamiseen ja toimivat esimerkkinä ja ryhmäytys harjoitteiden vetäjänä.”

Mallit, ohjelmat ja harjoitteet

Ryhmyttävässä toiminnassa hyödynnetään yleisiä pedagogisia suuntauksia ja teorioita, itse kehiteltyjä toimintatapoja tai työotteita sekä erilaisia menetelmiä. Toiminnassa hyödynnetään myös myönteistä tunnistamista sekä toiminnallisia, osallistavia, nuorisotyöllisiä ja taidelähtöisiä menetelmiä. Ryhmyttävässä toiminnassa hyödynnetään myös teoriapohjaisia jäsenyyksiä kuten AART (Adapted Aggression Replacement Training), draamakasvatusta, elämyspedagogiikkaa, positiivista pedagogiikkaa, seikkailukasvatusta, sosiaalisen sirkuksen pedagogiikkaa sekä ympäristökasvatusta.

Vuonna 2023 kasvatuksen ja koulutuksen toimiala suosittelee käytettäväksi seuraavia vaikuttavuudeltaan tutkittuja malleja ja ohjelmia

- Mieli ry:n materiaalit
 - ▶ Hyvää mieltä yhdessä (alakoulu)
 - ▶ Hyvän mielen koulu (yläkoulu)
 - ▶ Hyvän mielen taitomerkit (digi, alakoulu ja yläkoulu) materiaalit
- Friends (Aseman Lapset ry)
- Yhteispeli
- Askeleittain (alkuopetus)
- KiVa

Turvallisuuden tunteen vahvistumiseen vaikuttavat oleellisesti valitut harjoitteet. Harjoitteiden tarkoitus on vahvistaa luottamuksellisten suhteiden rakentumista, rakentaa yhteisöllistä ja myönteistä toimintakulttuuria sekä ehkäistä yksinäisyyttä. Harjoitteiden avulla tarjotaan ryhmän jäsenille positiivisia vuorovaikutuksen kokemuksia, tunteiden ilmaisua, toisten huomioimista ja kunnioittamista. On hyvä muistaa, että valitut harjoitteet ovat aina kasvun tukemisen ja oppimisen välineitä eivätkä koskaan itsetarkoitusta.

”Pitää muistaa, että tavoite ei ole se, että suunnitelma vedetään väkisin läpi vaan se, että se on tilanteeseen sopivaa.”

Toiminnassa käytettävien harjoitteiden valinnassa käytetään ammatillista harkintaa. Jokainen ryhmä ja sen jäsenet ovat erilaisia ja ainutlaatuisia. Tästä syystä oppaassa ei ole valmista harjoitelistausta. Oppaan lopussa on lähde- ja lukuvinkkilista, jonka avulla on mahdollista etsiä itselleen ja ryhmälle sopivia harjoitteita. Harjoitteiden valinnassa kiinnitetään erityisesti huomiota nuorten oppimiseen, kasvun tukemiseen, kehittymiseen ja onnistumiseen. On hyvä pysähtyä miettimään, miltä harjoitteet tuntuvat osallistujasta, ja ovatko ne nuorista innostavia. Yhtä tärkeää on huomioida, että ne ovat vaativuudeltaan ryhmän ohjaajalle sopivia. Valittujen harjoitteiden riskit on hyvä kartoittaa ennakoita. Näin varmistetaan, että valitut harjoitteet ovat vaatimukseltaan ryhmälle sopivia. Varmistaminen mahdollistuu silloin, kun ryhmän ohjaajilla on riittävästi osaamista ja riittävästi tietoa ryhmästä.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton sivuilla on ammatillisille valmiita harjoitteita, joita voi hyödyntää ryhmyttävässä toiminnassa. Sivulla esitetään harjoitteet satojen ”tehtäväkorttien” avulla. Harjoitteita voi hakea teeman, kohderyhmän ja aiheanojen mukaan. Teemoja on muun muassa vuorovaikutus, ryhmädynamiikka, ryhmyttäminen ja yhteishenki. Harjoitteet voi valita myös keston mukaan. Lyhyin harjoite kestää 15 minuuttia ja pisimmät 45 minuuttia. Harjoitteet voi suodattaa vaikkapa 7.–9.-luokkalaisten tai nuorisotyön mukaan. Tehtäväkorttien avulla on helppo räätälöidä harjoitteet ryhmän tarpeisiin sopiviksi.

117. Läsnäolon taito

100. Tunne- ja vuorovaikutustaidot

Tehtävä
Harjoitellaan sanatonta viestintää ja toisen kohtaamista piirissä tehtävän keinoin.

Tila
Luokkatila tai liikuntasali, jossa mahtuu liikkumaan.

Kesto
alle 15 min.

Ohjeet
Osallistujat seisovat piirissä. Jokainen kääntyy katsoomaan vasemmalla puolellaan olevaa. Katsojaan hetken ajan siirtää katseensa seuraavaan ja taas seuraavaan ja niin edelleen. Katseen pitää pysähtyä hetkeksi jokaiseen piirissä seisovaan. Jos kaksi ihmistä huomaa katsovansa toisiaan suoraan silmiin, eivät he siirräkään katsettaan eteenpäin vaan nyökkäävät toisilleen ja vaihtavat hiljaa paikkoja keskenään. Uudella paikalla aloitetaan taas katsomisen vasemmalla puolella seisovasta. Harjoituksen aikana ei puhuta.

Keskusteluyksymyksiä:

- Mikä harjoituksessa oli vaikeaa?
- Miltä tuntui tehdä harjoitus puhumattain?
- Mauttuliiketo tehtävä, jos mukaan otettaisiin puhuttua?

Kuvio 5. Esimerkki Mannerheimin Lastensuojeluliiton tehtäväkortista.

Osaamiskeskus Nuoska – nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa on rakentanut koonnin tunteita ja ryhmädynamiikkaa vahvistavista harjoitteista. Koonti on kehitetty yhdessä Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan ja Osaamiskeskus Nuoskan verkostojen ja ryhmien nuorisotyöntekijöiden, teatteritaiteen ammattilaisten ja harrastajien sekä koulujen ja oppilaitosten oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Harjoitteet ovat koostettu kahteen laajempaan teemaan, joita ovat ryhmädynamiikkaa vahvistavat harjoitteet ja tunneharjoitteet.

MAST-ryhmäyttämisooppaassa on vinkkejä aikuisille ryhmäyttävän toiminnan tueksi. Ryhmäytyminen-osassa harjoitteet on jaettu toiminnallisten, ongelmanratkaisuun liittyvien, hauskojen sekä peliteemojen mukaan. Lisäksi oppaassa on tutustumisharjoitteita sekä erilaisia tapoja jakaa opiskelijat pareihin tai ryhmiin.

Nuorten Akatemian Mahis-harjoituspankki sisältää monipuolisia toiminnallisia harjoituksia, jotka sopivat jokaisen nuorten parissa toimivan aikuisen käyttöön. Harjoituspankki on jaettu seuraaviin kokonaisuuksiin: ryhmäytyminen, toimiva ryhmä ja ryhmän päättäminen. Harjoituksia voi käyttää sellaisenaan tai niitä voi kehitellä omalle ryhmälle paremmin sopiviksi. Harjoitukset tähtäävät tutustumiseen, positiivisen ryhmähengen luomiseen, sosiaalisten taitojen vahvistamiseen sekä oman ja muiden toiminnan havainnoinnin oppimiseen erilaisissa tilanteissa.

Millä harjoitteilla varmistatte, että prosessi vahvistaa tavoitteitanne?

Työvälineet ja varusteet

Tarvittaviin välineisiin ja varusteisiin vaikuttavat toiminnan prosessisuunnitelma, työskentelyympäristö ja valitut harjoitteet. Yleistä yksityiskohtaista työväline- ja varustelistausta ryhmäyttävään toimintaan ei voi laatia. On toivottavaa, että toiminnan ekologisuus näkyy muun muassa siten, että tarvittavat hankinnat tehdään harkiten ja vastuullisesti. Ekologisuus toteutuu myös hyödyntämällä yhteistyötahojen jo olemassa olevia välineitä ja materiaaleja.

Mitä välineitä ja tarvikkeita tarvitsette ja kuka hankkii ne?

Aikuisten roolit toiminnan aikana

Ryhmäyttävää toimintaa toteutetaan itsenäisesti, yhdessä koulun muiden aikuisten kanssa sekä tarvittaessa yhdessä nuorisopalveluiden tai muiden toimijoiden kanssa. Ryhmän tarpeisiin vastataan parhaalla mahdollisella tavalla nuorille tutun aikuisen avulla, joka tuntee ryhmän ja sen jäsenet. Ryhmäyttäminen luo tilaisuuden rakentaa ja syventää vuorovaikutusta ja luottamuksellista suhdetta. Ryhmäyttämisen aikana aikuisella on loistava tilaisuus saada tarpeellista tietoa nuorista ryhmän jäsenistä, heidän ryhmärooleistaan, vahvuuksistaan, valtasuhteistaan ja ryhmän kokonaisuudesta. Tätä tietoa aikuinen pystyy hyödyntämään opetustyön tukena.

Ryhmätoiminta tarvitsee ryhmän ohjaajan, joka vastaa prosessin toteuttamisesta. Ryhmän ohjaajan rooli saattaa poiketa aikuisen tavanmukaisesta roolista. Hän vastaa kokonaisuudesta ja ryhmän toimintakyvystä. Ennen ryhmäyttävää toimintaa on hyvä keskustella ryhmän mukana saapuvien aikuisten kanssa erilaisista roolivaihtoehtoista ja sopia yhdessä, mikä on kunkin aikuisen rooli toiminnan aikana. Toteutettaessa toimintaa yhdessä on tärkeä ymmärtää, että

Parityöskentelyn onnistumisen avaimet

- Pidä kiinni sovituista asioista.
- Luota työpariisi ja ole itse luotettava.
- Yhteinen työ – yhteinen suunnitelma.
- Muista työsi kohde. Havainnoi aktiivisesti ryhmän jäseniä ja ryhmää.
- Seuraa tilannetta sekä tee yhdessä työparisi kanssa muutokset ja korjausliikkeet.
- Muista kunnioittava kohtaaminen erityisesti haastavissa tilanteissa.
- Päätäkää toiminta aina yhteiseen reflektointiin.

ohjaajien selkeät roolit ja tehtävät vahvistavat osaltaan nuorten turvallisuuden tunnetta. Ohjaajat näyttävät omalla toiminnallaan esimerkkiä toisten huomioimisessa ja kuuntelemisessa. Ohjaajien välinen vuorovaikutus vaikuttaa yhteisöllisen ja myönteisen toimintakulttuurin rakentumiseen.

Aikuisen rooleja ja osallistumisen tapoja ryhmäyttävään toimintaan on myös muita kuin toiminnan ohjaajana toimiminen. Ryhmäyttävää toimintaa järjestetään myös niin, että koulun aikuinen osallistuu toimintaan yhtenä ryhmän jäsenenä. Tällöin joku muu aikuinen toimii toiminnanohjaajana. Kun aikuinen osallistuu nuorten kanssa ryhmäyttävään toimintaan, häneltä vaaditaan toisenlaista suhtautumista: johdettavana olemista ja kykyä sietää epävarmuutta. Lisäksi osallistuminen vaatii kykyä irtaantua opetustyöhön liittyvästä roolista ja tilanneherkkyyttä muuttaa suunnitelmia tarpeen mukaan. Osalle aikuisista osallistujan rooli on luontainen, mutta osa kokee sen vieraaksi. Ryhmäyttävä toiminta voi antaa koulun aikuiselle arvokkaan tilaisuuden tutustua ryhmään keskittymällä havainnointiin. Tällöin tärkeää on myönteinen ja utelias suhtautuminen ryhmää kohtaan.

Havainnoinnin voi toteuttaa seuraavien kysymysten avulla:

1) Nuorten väliset suhteet

Millainen on yleisilmapiiri, ketkä ovat yhdessä, ketkä ovat erillään, jääkö joku ulkopuolelle, tuntevatko kaikki toisensa, kuka tai ketkä johtavat ryhmää, ketkä ovat ”seuraajia”, ketkä ovat ”hiljaisia keskellä olijoita”?

2) Ryhmän keskinäinen vuorovaikutus

Millainen on ryhmän jäsenten keskinäinen vuorovaikutus (puhekulutturi, sanat, eleet/kehollinen argumentointi, kuuntelu, ilmeet, hymyt, katseet, suhtautuminen moninaisuuteen)?

3) Ryhmän vahvuudet ja kehittämiskohteet

Mitkä ovat ryhmän vahvuudet ja kehittämiskohteet? Mitkä asiat ryhmässä ilahduttavat sinua?

4) Hankitun tiedon hyödyntäminen

Miten aiot hyödyntää ryhmän havainnoinnista hankittua tietoa opetuksessa?

Millaisia rooleja ja tehtäviä aikuisilla on prosessissa?

Rakenne vahvistaa turvallisuuden tunnetta

Ryhmäprosessin tapaamisen rakenne on hyvä pitää samanlaisena aiheesta tai

teemasta riippumatta. Kun aikuiset ja nuoret tietävät, että tapaamiset etenevät aina samalla kaavalla, se lisää osaltaan hallittavuutta ja turvallisuuden tunnetta.

Hyvän ryhmätapaamisen kulku

- Varaa riittävästi aikaa valmisteluihin.
- Aiemman toimintakerran ja mahdollisten muutosten mieleen palauttaminen.
- Suunnitelman tarkastus, mitä olette tekemässä ja miksi?
- Tarvikkeiden ja välineiden tarkistus.
- Tilan valmistelu ryhmätoimintaa tukevaksi.
- Ryhmään liittyvien aikuisen roolien tarkistus.
- Ole ajoissa valmis ottamaan ryhmä vastaan. Tunnelman rakentaminen alkaa ensimmäisen henkilön saapuessa paikalle, ei silloin kun ”toiminta” alkaa.

Ryhmäyttävän toiminnan aikana

1. Virittäytyminen

- ▶ Tervehdi ja huomioi kaikki ryhmän jäsenet.
- ▶ Ota katsekontakti kaikkiin, hymyile.
- ▶ Toivota kaikki tervetulleeksi. Kerro osallistujille, mitä olette tekemässä.

2. Lämmittely, jonka tarkoitus on valmistaa ryhmä toimintavaiheeseen.

3. Toimintavaihe

4. Lopetus

- ▶ Yhteenvedo tapaamisesta.
- ▶ Nuorten palaute/arviointi.
- ▶ Ryhmän kiittäminen (muistathan kehua ☺).
- ▶ Katse tulevaan ja päätös.
- ▶ Ryhmäyttävän toiminnan jälkeen

Ohjaajien yhteinen reflektointi ja seuraavan kerran suunnitelman tarkistus tarkentuneen yhteisen ymmärryksen pohjalta.

Seuranta, arviointi ja kehittäminen

”Ryhmäyttäminen on jatkuva prosessi koska sosiaaliset taidot kehittyvät ja tilanteet muuttuvat.”

Suunnittelu, seuranta, arviointi ja kehittäminen ovat luonnollinen osa toiminnan tietoista toteuttamista. Ryhmäyttävää toimintaa seurataan, arvioidaan ja kehitetään toiminnan toteutuksen aikana toimintaa tuottavien nuorten, opettajien, työryhmien ja tiimien kanssa. Arvioinnin perusteella työtä kehitetään laadukkaammaksi ja vastaamaan paremmin ryhmän jäsenten ja ryhmien tarpeita.

Ryhmäyttävän toiminnan toteutuksen aikana tasapainoillaan kahden vaatimuksen välillä: toteutetaan laadittua suunnitelmaa ja samanaikaisesti seurataan työn etenemistä sekä tehdään tarvittavia muutoksia ja korjausliikkeitä. Toiminnan aikana aikuiset arvioivat yhdessä nuorten turvallisuuden tunnetta muun muassa havainnoimalla nuorten kehollista argumentointia, keräämällä palautetta suullisesti ja toiminnallisesti sekä reflektivat yhdessä havaintoja. Arviointitiedon pohjalta aikuiset tekevät tarvittaessa muutoksia suunnitelmaan ja toteutukseen. Toiminnan päättymisen jälkeen on toisinaan hyvä jatkaa ryhmän seurantaa sekä tehdä tarvittaessa toimenpiteitä.

Kehittämiskohteiden valinta tehdään dokumentoidun toimintasuunnitelman ja kerätyn kokemustiedon pohjalta. Kerätty kokemustieto muodostuu aikuisten yhteisistä reflektoinneista sekä nuorilta prosessin aikana kerätystä arvioinnista ja palautteista. Kehittämiskohteiden valinnan voi tehdä ongelmalähtöisesti, jolloin

kehittämistoimenpiteillä pyritään lieventämään tai poistamaan havaittuja heikkouksia. Valinnan voi tehdä myös vahvuuksien näkökulmasta. Tällöin kehittämistoimenpiteiden tavoitteena on turvata vahvuuksien hyödyntäminen jatkossakin. Arvioinnissa voidaan myös tarkastella laaditun suunnitelman toteutumista ja arvioida, miltä osin suunnitelma on toteutunut, ja mikä on vaikuttanut toteutumiin. Ennen kaikkea on hyvä pysähtyä pohtimaan, mitkä seikat ovat vaikuttaneet onnistumiseen ja miten jatkossakin onnistuminen varmistetaan.

Prosessin arviointi voidaan toteuttaa nuorten kokemusten pohjalta. Tämä onnistuu hyvinvointiprofiilin tuloksia hyödyntämällä. Luokan tuloksia vertaamalla edelliseen tulokseen voi antaa ymmärrystä prosessin vaikutuksista. Tulosten tulkinnassa haasteena on, etteivät kaikki muutokset tuloksissa ole aina seurausta hyvin tai heikosti toteutuneesta ryhmäyttävästä prosessista. Tulkinnan virheellisyyttä voidaan vähentää, kun nuoret osallistetaan mukaan tulosten käsittelyyn ja tulkintaan.

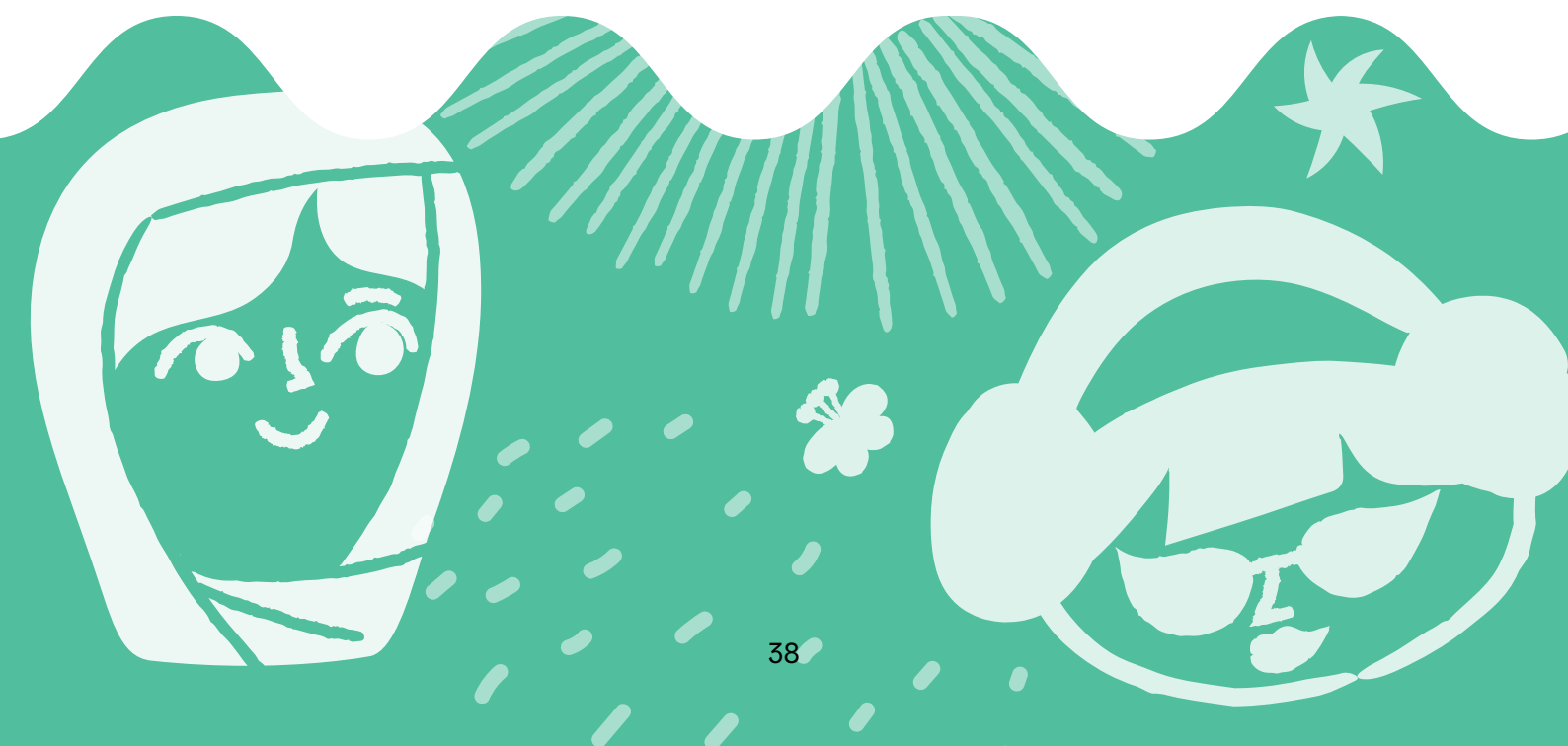
Ryhmäyttävän toiminnan prosessien arvioinnissa voidaan hyödyntää ryhmäyttävän toiminnan prosessin itsearviointimallia (LIITE 1.) Itsearviointimallin kriteerien tasokuvaukset perustuvat oppaan määrittelyihin laadukkaasta ryhmäyttävästä toiminnasta. Kriteeristöä voi hyödyntää muun muassa toiminnan suunnittelussa, uuden työntekijän perehdyttämisessä ja ryhmäyttävän toiminnan prosessin kuvaamisessa kumppaneille. Itsearviointi voi toteuttaa myös osalla kriteereistä, jos koko paketin käyminen läpi ei ole tarkoituksenmukaista.

Miten toteutate prosessinne arvioinnin ja kehittämisen?

Kiitos kuuluu kaikille

”Ryhmään kuuluminen on ihanaa.”

Ryhmyttävän toiminnan projektissa asetettiin tavoitteeksi kerätä tietoa Helsingin ryhmyttävän toiminnan nykytilasta ja rakentaa sen avulla opas laadukkaalle ryhmyttävälle toiminnalle. Tavoitteena oli varmistaa jatkossa nuorille tasalaatuinen ryhmyttävä toiminta. Tässä yhteydessä nuorella tarkoitetaan 7.–9.-luokkalaista oppilasta.

Projektia edistämään valittiin ohjausryhmä ja projektisuunnittelija. Ohjausryhmään kuului puheenjohtajana toimineen Helsingin nuorisopalvelujen aluepäällikkö Katri Kairimon lisäksi kasvatuksen ja koulutuksen toimialan oppilaiden hyvinvointipäällikkö Vesa Nevalainen, pedagoginen asiantuntija Piia Pelimanni, Sitouttava kouluyhteistyö -hankkeen projektipäällikkö Saija Benjamin, Aseman Lapset ry:n K-O koordinaattorit Mari Sirén ja Emmi Wallin, nuorisopalvelujen Malmin nuorisotyöyksikön päällikkö Minna Sirviö, koulu- ja oppilaitosnuorisotyö projektiryhmän projektipäällikkö Lauri Hiltunen ja ryhmyttävän toiminnan oppaan projektisuunnittelija Tiina Papunen. Lisäksi projektisuunnittelijan reflektoinnin tukena toimi Sky-hankkeen asiantuntija Santeri Kanula.

Oppaan rakentamiseen kuului kaksi vaihetta: nykytilan kartoituksen kuvaus sekä oppaan työstäminen. Nykytilan kuvauksen aineisto kerättiin 21.9.–19.12.2022. Pääpainotus tiedonkeruussa oli 7.–9. luokkien kanssa toteutettava ryhmyttävä toiminta.

Nykytilan kuvaukseen tietoa kerättiin kyselyiden ja haastattelujen avulla. Lisäksi osa tiedonkeruuseen osallistujista toimitti käyttämiään työvälineitä projektin hyödynnettäväksi. Nykytilan selvitykseen osallistettiin koulujen rehtoreita, koulujen opetukseen sidottua ja sitomatonta henkilöstöä, kuten muun muassa luokanohjaajia, kuraattoreita, erityisopettajia, aineopettajia ja kouluvalmentajia. Kartoitusvaiheeseen osallistui myös nuorisopalvelujen toiminnanjohtajia ja

nuorisotyöntekijöitä eri tehtävänkuvin sekä kolmannen sektorin edustajia. Kyselyihin vastasi yhteensä yli kahdeksankymmentä (85) henkilöä. Lisäksi kahdenkymmenenkolmen (23) haastattelun avulla kartoitukseen haettiin syventävää tietoa. Kyselyt ja haastattelut kattoivat 68 % kaikista Helsingin 7–9.-luokkalaisten kouluista (Helsingin kaupungin peruskoulut, yksityiset sopimuskoulut sekä yksityiset, yliopiston ja valtion peruskoulut).

Nykytilan kartoitus loi pohjan oppaan tietoperustaksi, jota täydennettiin teoreettisella tiedolla sekä projektisuunnittelijan tekemillä valinnoilla. Projektin edetessä henkilöstölle järjestettiin kehittämispajoja, joissa arvioitiin ja kehitettiin tehtyjä valintoja. Kehittämisen eri vaiheisiin osallistui 108 henkilöä. Kyselyihin, haastatteluihin ja kehittämispajoihin osallistuneiden henkilöiden ansiosta projektissa pystyttiin hyödyntämään sekä yksittäisten henkilöiden että työyhteisöjen kokemuksia, osaamista ja näkemyksiä. Kiitos tästä kuuluu kaikille.

Kehittämiprojekti tuotti erilaisia kehittämisenäkökulmia ja haasteita, joista osa ratkaistiin projektin aikana ja sisällytettiin oppaan tietoperustaan. Yksi merkittävä projektin aikana kehitetyistä työvälineistä on ”ryhmyttävän toiminnan prosessin itsearvointimalli”. Sen tavoitteena on osaltaan yhtenäistää arviointia ja varmistaa halutun suuntainen kehittäminen.

Ryhmyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle on ammattilaisten työväline, jonka avulla koulujen laadukasta ryhmyttävää toimintaa voi suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää yhdessä muiden kanssa. Toivottavaa on, että opas ja itsearvointimalli mahdollistavat jatkossakin kehittämään ryhmyttävää toimintaa, jotta se vastaa parhaalla mahdollisella tavalla nuorten ja nuorten ryhmien tarpeita. Ohjausryhmä kiittää henkilöstöä, kommentoijia ja muita asiantuntijoita osallistumisesta.

Lukuvinkit ja lähdeluettelo

- Aalto, Mikko 2000.** Ryppäästä ryhmäksi: turvallisen ryhmän rakentaminen. Ryttylä: MyGeneration.
- Aseman Lapset ry.** <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/konfliktityo/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-tyo/>
- Attias, Mariam 2022.** Oikein käyty dialogi purkaa polarisaatiota. Sitra. <https://www.sitra.fi/artikkelit/oikein-kayty-dialogi-purkaa-polarisaatiota/>
- Ellonen, Noora 2008.** Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttämiseen. Väitös. Tampere: University Press. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67814/978-951-44-7206-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Haapaniemi, Rauno & Raina, Liisa 2014.** Rakenna oppiva ryhmä – Pedagogisen viihtymisen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Haapaniemi, Rauno & Raina, Liisa 2022.** Luottamus ja kansalaisuuteen kasvaminen -sosiaalisen pääoman pedagogiikasta. Norderstedt: Cultura Oy.
- Haapaniemi, Rauno 2022.** Luottamus ja kansalaisuuteen kasvaminen -sosiaalisen pääoman pedagogiikasta julkistusseminaari sosiaalisen pääoman pedagogiikasta.
- Helsingin kaupungin suomenkielisen perusopetuksen opetussuunnitelma 2016.** <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opetussuunnitelma/22890002/perusopetus/tiedot>
- Helsingin nuorisopalveluiden nuorisotyön perussuunnitelma – NUPS 2012.** <https://julkaisut.hel.fi/fi/julkaisut/nups-helsingin-nuorisotyon-perussuunnitelma>
- Hoikkala, Tommi & Laine Jyrki 2017.** Tapausraportti Hirvilän perusopetuspalveluille kokemuksia peruskoulun toimintakulttuurin kehittämisestä. Helsinki: Kehittämiskeskus Opinkirjo. <https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2020/10/meidanjengi.pdf>
- Hovi, Merja, Luukkonen, Tero, Mäkelä, Pekka, Pakka, Viula, Taponen, Harri ja Westman, Marika 2009.** Nuorisotyön arviointi. Käsikirja nuorisotyön prosessien auditointiin ja itsearviointiin. Art-Print Oy. https://www.hel.fi/static/liitteet/nk/Nuorisotyon_optimized.pdf
- J. Hautamäki, I. Rämä & M.-P. Vainikainen (toim.)** Perusopetus, tasa-arvo ja oppimaan oppiminen: Valtakunnallinen arviointitutkimus peruskoulun päättövaiheesta. Helsinki Studies in Education; 52. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Jääskeläinen, Laura 2022.** Ryhmä toimivaksi. Helppoja harjoituksia ryhmäyttämiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kankkunen, Päivi, Harinen, Päivi, Nivala, Elina ja Tapio, Mari 2010.** Kuka ei kuulu joukkoon? Lasten ja nuorten kokemus syrjintä Suomessa. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80503/sm_362010.pdf
- Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali: sosiaalinen pääoma.** <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-paaoma>
- Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.** Kiusaamisen vastainen toiminta peruskouluissa. <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/tukea-oppimiseen-hyvinvointiin-ja-koulunkayntiin/kiusaamisen-vastainen-toiminta-peruskouluissa>
- Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.** Sitouttavan koulu yhteistyön kehittäminen Helsingissä. <https://helsinkioppii.hel.fi/kehittaminen/hankkeet/sitouttavan-koulu-yhteistyon-kehittaminen-helsingissa/>
- Kiilakoski, Tomi & Gretsche, Anu 2012.** Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 57.
- Kiilakoski, Tomi 2014.** Koulu on enemmän, Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 107. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulu_on_enemman.pdf

- Kouluvalmentajatyön käsikirja.** Opas opetukseen sitomattoman toimijan työskentelyyn koulussa. Valtakunnallinen Sitouttavan kouluysteistyön kehittämishanke. <https://heyzine.com/flip-book/e9e95f9b6a.html>
- Hänninen-Uutela, Anna-Liisa & Penttinen, Pekka (toim.) 2023.** Koulunuorisotyö. Xamk. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/793287/URNISBN978952344514.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- Kurki, Leena 2001.** Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Kirsti Karila, Jarmo Kinos & Jorma Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Malm, Karla 2018.** ”Kadulla me ollaan niiden nuorten paikoilla” Raidenuorisotyö julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Helsinki: Unigrafia. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 204, verkkojulkaisuja 134, Kenttä, Vantaan kaupunki/Nuorisopalvelut. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/raidenuorisotyö.pdf>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry.** Tehtäväkortit. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry.** Tukioppilastoiminta. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/ammattilaisten-aineistot/koulujen-aineistot/tukioppilastoiminnan-aineistot/>
- Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio. 2018.** Oppimisympäristöt ilman rajoja. https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2019/01/Oppimisymp%C3%A4rist%C3%B6t_X_lores.pdf
- Normann, Maria & Odell Heidi & Tapio Mari & Vuohelainen Elsi (toim.) 2015.** Nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö: hyppää kyytiin! Sarja B, Projektiraportit ja selvitykset 47, Humanistinen ammattikorkeakoulu. <https://humak.fi/wp-content/uploads/2015/08/nuorisoalan-ehkaiseva-paihdetyo.pdf>
- Nuorisolaki 2016/1285.** <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet 2020.** <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2020/02/pieniatekoja-suuria-asioita-nuorisotyon-eettinen-nakokulma.pdf>
- Papunen, Tiina 2021.** Yhteisin askelin. Jalkautuvan nuorisotyön käsikirja. Espoon, Helsingin ja Vantaan nuorisopalvelut. Grano Oy. <https://julkaisut.hel.fi/sites/default/files/2021-04/Jalkautuvan%20nuorisoty%C3%B6n%20k%C3%A4sikirja%20WEB.pdf>
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.** https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Perusopetuslaki 1998.** <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628>
- Poissaolojen puuttumisen käsikirja.** Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/Poissaolot_FI.pdf
- Pulkkinen, Lea 2002.** Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Putiainen, Heli 2009.** Luottamus oppilaan ja opettajan välisessä suhteessa. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/21766/URN_NBN_fi_jyu-200909083893.pdf?sequence=1
- Raina, Liisa ja Haapaniemi, Rauno. 2007.** Yhteisöllinen pedagogia, ”...ettei tarvitse tehdä yksin.” Helsinki: Avator Oy.
- Repo-Kaarento Saara. 2007.** Innostu ryhmästä – Miten ohjata oppivaa yhteisöä. Kansanvalistusseura.
- Ryhmailmiö Ryhmän ohjaajan käsikirja.** EHYT. https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2020/06/Ryhmailmio_opas_verkko.pdf
- Soikkeli, Markku & Warsell, Leena (toim.) 2013.** Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja 2013. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Turvallisuus perusopetuksessa, sisäministeriön julkaisu 6/2012.** https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79412/sm_062012.pdf

Ulla-Riitta Moilanen, Kanuuna. Nuorisotyö koulussa -koonti. 2021. <https://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/materiaalipankki/2021-08/Nuorisoty%C3%B6%20koulussa%20koonti.pdf>

Ulman, Sanna 2017. Miten kiinnittyä kouluun? Väitös. Tampere: University Press. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101792/978-952-03-0465-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Weckström, Elina, Kekkonen, Karri & Kekkonen, Outi 2023. “Tulee fiilis, et nää oikeesti hyväksyy mikä mä oon”. Romanilasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen. Lapsi strategia. Lapsivaltuutettu Kentengo saakenko traadiboskiiro. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164574/Raportti%20romanilapset.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Älä oleta – Normit nurin! Normikriittinen käsikirja yhdenvertaisuudesta, syrjinnän vastustamisesta ja vapaudesta olla oma itsensä 2013. Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – Sakki ry, Seta ry, Suomen Lukiolaisten liitto SLL ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS ry rt, Printon, Tallinn. Seta julkaisuja 22. https://www.dropbox.com/s/bfgw8cddd30vtkp/NORMIT_NURIN.pdf?dl=0

Liite 1.

Ryhmäyttävän toiminnan prosessin itsearviointimalli

LIITE 1.**RYHMÄYTTÄVÄN TOIMINNAN PROSESSIN ITSEARVIOINTIMALLI****11.10.2023**

Ryhmäyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle on ammattilaisten työväline, jonka avulla laadukasta ryhmäyttävää toimintaa voi suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää yhdessä muiden kanssa. Ryhmäyttävällä toiminnalla tarkoitetaan prosessia, jossa ryhmän jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta ja luottamusta kehitetään sekä tuetaan tietoisesti yhdessä. Ryhmäyttävän toiminnan osa-alueet ovat 1) yhteisöllinen toimintakulttuuri, 2) yleinen ryhmäyttämisen, 3) kohdennettu ryhmäyttämisen ja 4) erityinen ryhmäyttämisen. Kaikissa osa-alueissa on läsnä kunnioittava kohtaaminen ja ennaltaehkäisevä ote, ja niillä vastataan ihmisen perustarpeisiin. Ryhmäyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle on hyödynnettävissä niin kohtavaa ryhmäyttävää toimintaa toteuttavien työvälineenä ja työn johtamisen tukena. Opas nostaa esiin ryhmäyttävän toiminnan keskeisimmät elementit, jotka on ratkaistava tietoisessa toiminnassa. Työtä toteuttava tiimi päättää, millainen tietoinen toiminta vahvistaa ryhmää ja sen jäsenten tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla.

Ryhmäyttävän toiminnan prosessin itsearviointimalli perustuu ”Ryhmäyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle” (Papunen 2023) aineistoon. Itsearviointimallin avulla kohtavaa työtä toteuttavat arvioivat ja kehittävät itsenäisesti ryhmäyttävän toiminnan prosessia. Itsearviointimallia voi käyttää erillisenä työvälineenä, vaikka sen sisältöllisyys avautuukin tarkemmin oppaassa. Mallin kriteeristöä voi hyödyntää myös mm. toiminnan suunnittelussa, uuden työntekijän perehdyttämässä, ryhmäyttävän toiminnan prosessin kuvaamisessa kumppaneille. Itsearviointi voit toteuttaa myös osalla kriteereistä, jos koko paketin käyminen läpi ei ole tarkoituksenmukaista.

Itsearviointimalli kriteerien tasokuvaukset perustuvat oppaan määrittelyihin laadukkaasta ryhmäyttävästä toiminnasta. Ryhmäyttävän toiminnan prosessin itsearviointimallissa on kolme arviointialuetta, jotka ovat KOHDENTAMINEN, TOIMINTA JA ORGANISOINTI. Arviointikriteereitä on yhteensä 20, joilla on neljä tasokuvausta. Toiminnan laatu määritellään jokaisen arviointikriteerin tasokuvauksen avulla. Tasojen toimintaperiaate on, että alempi taso sisältyy ylempään tasoon. Suoraan ei siis voi hypätä tasolle kolme, vaan toiminnan pitää täyttää myös 1. ja 2. tasokuvausten kuvaukset. On muistettava, että arvioinnin kohteena on yhteisesti toteutettu prosessi, ei yksittäisen henkilön toiminta. Arvioinnissa on kyse yhteisen jaetun ymmärryksen rakentamisesta. Arviointimallissa ”nuorella” tarkoitetaan 7.–9.-luokkalaista oppilasta. ”Ohjaaja” termillä tarkoitetaan ryhmäprosessin ohjaajaa, joka voi olla mm. luokanopettaja, luokanohjaaja, kuraattori, kouluvalmentaja tai nuorisotyöntekijä.

Dokumentointi tehdään strukturoituun lomakkeeseen (LIITE 2.). Jos kriteeriä ei pysty arvioimaan, sen voi jättää tyhjäksi. Raporttiin kirjataan myös sanallisesti arvioinnin perusteella prosessin vahvuudet, kehittämiskohteet ja mahdolliset toimenpiteen aikatauluineen ja vastuuhenkilöineen.

Taustaa: Kriteereiden rakentamisessa hyödynnettiin Helsingin ryhmäyttävän toiminnan nykytilankartoitusta, Ryhmäyttävää toimintaa rakentamassa – opas yhteistyölle, kunnallisen nuorisotyön kehittämisverkoston Kanuunan aineistoja*, kuten tavoitteellisten pienryhmien kriteeristö (2019) sekä kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön arviointikriteeristöä (2023).

* <https://www.nuorisokanuuna.fi/fi>

Ryhmyttävän toiminnan prosessin itsearviointimallin rakenne

KOHDENTAMINEN

Tarve
Tavoitteet
Kohderyhmä
Kohderyhmän moninaisuus

TOIMINTA

Toiminnan prosessisuunnitelma
Jatkuva ryhmyttäminen
Toimintaympäristö
Fyysinen turvallisuus
Psyykinen turvallisuus
Ohjaajien työ- ja vastuujao
Harjoitteet
Toimintavälineet ja tarvikkeet
Ohjaajien välinen vuoro vaikutus
Ohjaajien ja nuorten välinen vuoro vaikutus
Nuorten oppiminen
Nuorten osallisuus toiminnan aikana
Toimintaa suunnittelevat ja tuottavat nuoret

ORGANISOINTI

Koulu yhteisön sisäinen yhteistyö
Koulu yhteisön ulkopuolinen yhteistyö
Toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen

ARVOINTIKRITEERIT	TASO 1: YMMÄRRYS	TASO 2: TEKO	TASO 3: YHTEISTYÖ	TASO 4: KEHITTÄMINEN
ARVOINTIALUE: KOHDENTAMINEN				
1. Tarve	Ymmärrämme, että ryhmäytävällä toiminnalla vastataan ihmisen yleisesti tunnustettuun tarpeeseen kuulua ryhmään sekä huoli- tai ongelmälähtöiseen tarpeeseen.	Tiedostamme, mihin tarkennettuun tarpeeseen toiminnalla vastataan.	Tarpeen määrittely on tehty yhteistyössä tarpeen mukaisien henkilöiden kanssa.	Toimintaa seurataan, arvioidaan ja tarvittaessa kehitetään vastaamaan tarvetta.
2. Tavoitteet	Ymmärrämme, että toiminnan yleiset tavoitteet ovat: Tutustuminen Turvallisuuden tunteen vahvistaminen Yhteenkuuluvuuden tunteen rakentaminen ja vahvistaminen Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen	Toiminnalle on laadittu tarpeen ja tilanteen mukaiset tarkennetut tavoitteet.	Toiminnalle on laadittu tarkennetut tavoitteet yhteistyössä tarpeen mukaisten henkilöiden kanssa. Tavoitteiden määrittelyssä hyödynnetään mahdollisia hyvinvointiprofiileja.	Toiminnassa huomioidaan tilanneherkkyys. Tavoitteita tarkennetaan ja muutetaan tarvittaessa prosessin edetessä.
3. Kohderyhmä	Ymmärrämme, että kohderyhmästä on tärkeää saada tietoa.	Ryhmästä tiedetään perustiedot mm. koko, luokka/ikä.	Yhteistyössä tehdyn alkukartoituksen avulla ryhmästä tiedetään tarkempaa tietoa.	Ryhmästä tiedetään mm. millaisia ryhmän jäsenet ovat, kuinka pitkään ryhmä on ollut olemassa, millaisilla toimenpiteillä ryhmää on jo tuettu, mihin tarpeeseen/tilanteeseen toiminnalla vastataan, millaisia haavaintoja muilla aikuisilla on ryhmästä.
4. Kohderyhmän moninaisuus	Ymmärrämme, että nuoret ovat moninaisia (sukupuoli, uskonto, kulttuuri, vammaisuus, jne.)	Toiminnan harjoitteiden valinnassa on huomioitu nuorten moninaisuus (sukupuoli, uskonto, kulttuuri, vammaisuus, jne.)	Ohjaajat pohtivat omia roolejaan tunnistaakseen mahdollisia stereotyyppisiä ajatus- ja toimintamalleja.	Toiminta mahdollistaa kulttuurien ja asenteiden välisen dialogin.
ARVOINTIALUE: TOIMINTA				
5. Toiminnan prosessisuunnitelma	Toiminnan toteuttamisesta on sovittu.	Toiminnalle on rakennettu prosessisuunnitelma.	Prosessisuunnitelma on rakennettu yhteistyössä tarpeen mukaisten henkilöiden kanssa	Toiminnan prosessisuunnitelma on osa koulun hyvinvointin vuosikelloa.

ARVOINTIKRITEERIT	TASO 1: YMMÄRRYS	TASO 2: TEKO	TASO 3: YHTEISTYÖ	TASO 4: KEHITTÄMINEN
6. Jatkuva ryhmäyttäminen	Ymmärrämme, että ryhmäyttävän toiminnan vaikuttavuus jatkuvalla ja monipuolisella ryhmäyttämällä.	Toimintakertojen sisällöt tukevat ryhmän tarvetta ja ryhmäprosessin eri vaiheita.	Yksittäinen toimintakerta on osa kokonaisuutta ja ryhmän elinkaarta.	Toiminnassa huomioidaan tilanneherkkyys: yksittäisen taapaimisen sisältöä muutetaan joustavasti tarpeen ja tilanteen mukaan.
7. Toimintaympäristö	Toimintaympäristö ja tilat soveltuvat toiminnalle.	Toimintaympäristö ja tilat mahdollistavat toiminnan tarpeellisten toteuttamisen.	Toimintaympäristö tukee toiminnan toteuttamista ja ohjaajien on mahdollista hyödyntää erilaisia tiloja ryhmän toiminnassa.	Toimintaympäristö ja tilaratkaisut ovat yhteisöllisyyttä vahvistavia. Lisäksi ne ovat muunneltavissa ryhmän ja toiminnan muuttuneiden tarpeiden mukaan (mm. säävaraus)
8. Fyysinen turvallisuus	Ymmärrämme, että toiminnassa noudatetaan perusopetuksen koulun ulkopuolisen opetuksen turvallisuusohjeita.	Fyysinen turvallisuus on huomioitu kokonaisvaltaisesti toiminnassa. Toimintaympäristön riskit on kartoitettu ja turvallisuussuunnitelma on kaikkien tiedossa ja käytössä.	Toiminnan aikana ohjaajat arvioivat yhdessä moninaisten nuorten fyysisiä turvallisuutta mm. havainnoimalla nuorten kehollista argumentointia, keräämällä palautetta suullisesti sekä toiminnallisesti. Arviointitiedon pohjalta tehdään prosessin aikana tarvittaessa muutoksia suunnitelmaan.	Toiminnan kokonaisturvallisuutta arvioidaan jatkuvasti ja siihen liittyvää arviointitietoa hyödynnetään jatkossa suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä.
9. Psykykinen turvallisuus	Ymmärrämme, että Helsingin kaupungin henkilöstö on sitoutunut toimimaan organisaation sääntöjen, ohjeiden, mallien ja ohjeistusten mukaisesti.	Toiminta on kaikille nuorille kaikilta osin turvallisuuden tunnetta vahvistavaa. Toiminnassa on huomioitu mm. kiusaamiseen, rasismiin, uhka- ja väkivaltatilanteisiin liittyvät ohjeistukset.	Toiminnan aikana ohjaajat arvioivat yhdessä nuorten turvallisuuden tunteen vahvistumista mm. havainnoimalla nuorten kehollista argumentointia, keräämällä palautetta suullisesti sekä toiminnallisesti. Arviointitiedon pohjalta tehdään tarvittaessa muutoksia suunnitelmaan.	Toiminnan päätyttyä ryhmän ja sen jäsenten psyykkistä turvallisuutta seurataan ja tehdään tarvittaessa toimenpiteitä sekä hyödynnetään tietoa jatkossa.
10. Ohjaajien työ- ja vastuujaot	Ymmärrämme, että ohjaajien selkeät roolit ja tehtävät vahvistavat osaltaan ryhmän turvallisuuden tunnetta.	Toimintaan liittyvät työ- ja vastuujaot on sovittu ennakoon ja ne toteutuvat. Aikuisilla on omat vastuualueet/tehtävät esim.	Työ- ja vastuujakoja sovelletaan tilanteiden mukaan yhteistyössä joustavasti.	Ohjaajat arvioivat ja kehittävät työ- ja vastuujakoa prosessin aikana hankitun kokemuksen pohjalta.

ARVIOINTIKRITEERIT	TASO 1: YMMÄRRYS	TASO 2: TEKO	TASO 3: YHTEISTYÖ	TASO 4: KEHITTÄMINEN
		Ohjaava opettaja tietää oman roolin.		
11. Harjoitteet	Ymmärrämme, että toiminnan harjoitteiden valinta perustuu ammatilliseen harkintaan.	Harjoitteet ovat ryhmälle sopivia ja tukevat toiminnan tavoitteita ja tarkoitusta.	Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia harjoitteita. Harjoitteiden riskit on kartoitettu ja ne ovat vaatimuksettaan sopivia.	Käytetyt menetelmät ja harjoitteet ovat kasvatuksellisesti perusteltuja, ryhmäprosessia tukevia ja nuoria innostavia.
12. Toimintavälineet ja tarvikkeet	Ymmärrämme, että toimintavälineet ja tarvikkeet tukevat ryhmän tavoitteita, ja ne ovat kasvatuksellisesti perusteltuja. Toiminnassa huomioidaan ekologisuus.	Tarvittavat toimintavälineet ja tarvikkeet on käytettävissä.	Toiminnassa hyödynnetään yhteistyötahojen jo olemassa olevia toimintavälineitä ja tarvikkeita.	Toimintaan tarvittavat toimintavälineet ja tarvikkeet hankitaan yhteistyötahojen kanssa yhteishankintoina, ja niiden laajempi käyttö on huomioitu (esim. lainaaminen).
13. Ohjaajien välinen vuorovaikutus	Ymmärrämme, että aikuisten välinen vuorovaikutus vaikuttaa yhteisöllisen ja myönteisen toimintakulttuurin rakentumiseen.	Ohjaajat käyvät ammatillisia keskusteluja toiminnasta.	Ohjaajien vuorovaikutus on avointa, luontevaa ja toisia kunnioittavaa.	Ohjaajat toimivat työparina toisiansaan arvostaen ja tukevat toisiaan ammatillisesti.
14. Ohjaajien ja nuorten välinen vuorovaikutus	Ohjaajien työskentely perustuu kunnioittavaa kohtaamiseen, jonka avulla rakennetaan luottamuksellista suhdetta.	Ohjaajien vuorovaikutus on avointa, luotettavaa, kunnioittavaa ja nuoriin uskovaa.	Ohjaajat huomioivat kaikki nuoret. Ohjaajat kiinnittävät erityistä huomiota nuorten myönteiseen tunnistamiseen ja sosiaaliseen vahvistamiseen sekä luottamuksellisen suhteen rakentamiseen.	Vuorovaikutusta arvioidaan ja kehitetään nuorten kanssa.
15. Nuorten oppiminen	Ymmärrämme, että toiminta tukee nuorten sosiaalisten taitojen oppimista.	Nuorten oppiminen, kehittyminen ja onnistuminen on huomioitu harjoitteiden valinnassa.	Nuorten oppimista, kehittymistä ja onnistumista seurataan ja arvioidaan nuorten kanssa.	Nuoret hyödyntävät oppittuja taitoja käytännössä.
16. Nuorten osallisuus toiminnan aikana	Ymmärrämme, että kuuleminen ja näkemysten esittäminen sekä kokemuksellisuus rankentaa nuorten tunnetta ryhmään kuulumisesta.	Nuorten kuuleminen ja näkemysten esittäminen sekä kokemuksellisuus on tärkeä osa toiminnan kokonaisuutta. Nuoria kuullaan monipuolisesti: kokemuksellisuus, kehollinen argumentointi, palaute, arviointi, kyselyt, leikit, suullinen palaute yms.	Nuorilta kerätty palaute ja arviointi vaikuttaa toiminnan toteutukseen ja mahdollisiin suunnitelmuutoksiin. Toiminnan tavoitteita tarkennetaan nuorten kanssa.	Arviointiin ja palauteiden perusteella tehtävät toiminnan mahdolliset muutokset ja muut johtopäätökset rakennetaan nuorten kanssa ja käsitellään tarpeenmukaisten nuorten ja aikuisten kanssa (esim. yhr, huoltajat, nuorisotyöntekijät).

ARVIOINTIKRITEERIT	TASO 1: YMMÄRRYS	TASO 2: TEKO	TASO 3: YHTEISTYÖ	TASO 4: KEHITTÄMINEN
17. Toimintaa suunnittelevat ja tuottavat nuoret	Ymmärrämme, että tuottajanuorten liittäminen oleelliseksi osaksi ryhmäytävään toimintaan vaatii pitkäkestoista tietoisuutta prosessissa (mm. nuorten kouluttamisen ja perehdyttämisen).	Tuottajanuorten kanssa on sovittu ennakkoon, miten he osallistuvat toimintaan. Ennenkokoilla sovitussa rooleissa ja tehtävissä on huomioitu nuorten vahvuudet ja intressit.	Tuottajanuoret osallistuvat rajatun osa-alueen toiminnan ideointiin, suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä ohjaajien kanssa.	Tuottajanuoret osallistuvat toiminnan ideointiin, suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä ohjaajien kanssa.
ARVIOINTIALUE: ORGANISOINTI				
18. Koulu yhteisön sisäinen yhteistyö	Toiminnan organisointi on delegoitu tiimille tai parille.	Organisoiijat vastaavat kokonaisuudesta itsenäisesti, mutta vahvasti yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa koulun henkilöstön kanssa.	Organisoiijat vastaavat kokonaisuudesta itsenäisesti, mutta vahvasti yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa koulun henkilöstön kanssa ja tarpeen mukaisten toimijoiden kanssa.	Kaikki koulun aikuiset kantavat yhteistä vastuuta ryhmäytävistä toiminnasta.
19. Koulu yhteisön ulkopuolinen yhteistyö	Ymmärrämme, että yhteistyöllä säästetään resursseja, vaikka uusien yhteistyökumppaneiden etsintä ja yhteistyön rakentaminen vaatii resursseja.	Toiminnan suunnittelussa hyödynnetään tarvittaessa toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisia yhteistyötahoja ja verkostoja.	Toimintaa toteutetaan tarvittaessa yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa.	Kehitetään ja vahvistetaan yhteistyötä.
20. Toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen	Ymmärrämme, että toimintaa seurataan, arvioidaan ja kehitetään toiminnan suunnittelun ja toteutuksen aikana sekä toteutuksen jälkeen tarpeenmukaisesti henkilöiden ja toimijoiden kanssa.	Toteutuksen aikana ohjaajille syntyneet tilanteet ratkaistaan nopeasti arvioinnin perusteella.	Toteutuksen aikana toimintaa seurataan, arvioidaan ja kehitetään ohjaajien, nuorten ja mahdollisten toimintaa suunnittelevien ja tuottavien nuorten kanssa.	Prosessin päätyttyä toiminnan kokonaisvaltainen arviointi ja kehittäminen toteutetaan yhdessä tarpeenmukaisten toimijoiden kanssa. Arvioinnissa voidaan hyödyntää itsearviointimallia.

Liite 2.

Ryhmäyttävän toiminnan prosessin itsearviointimallin lomake

LIITE 2.

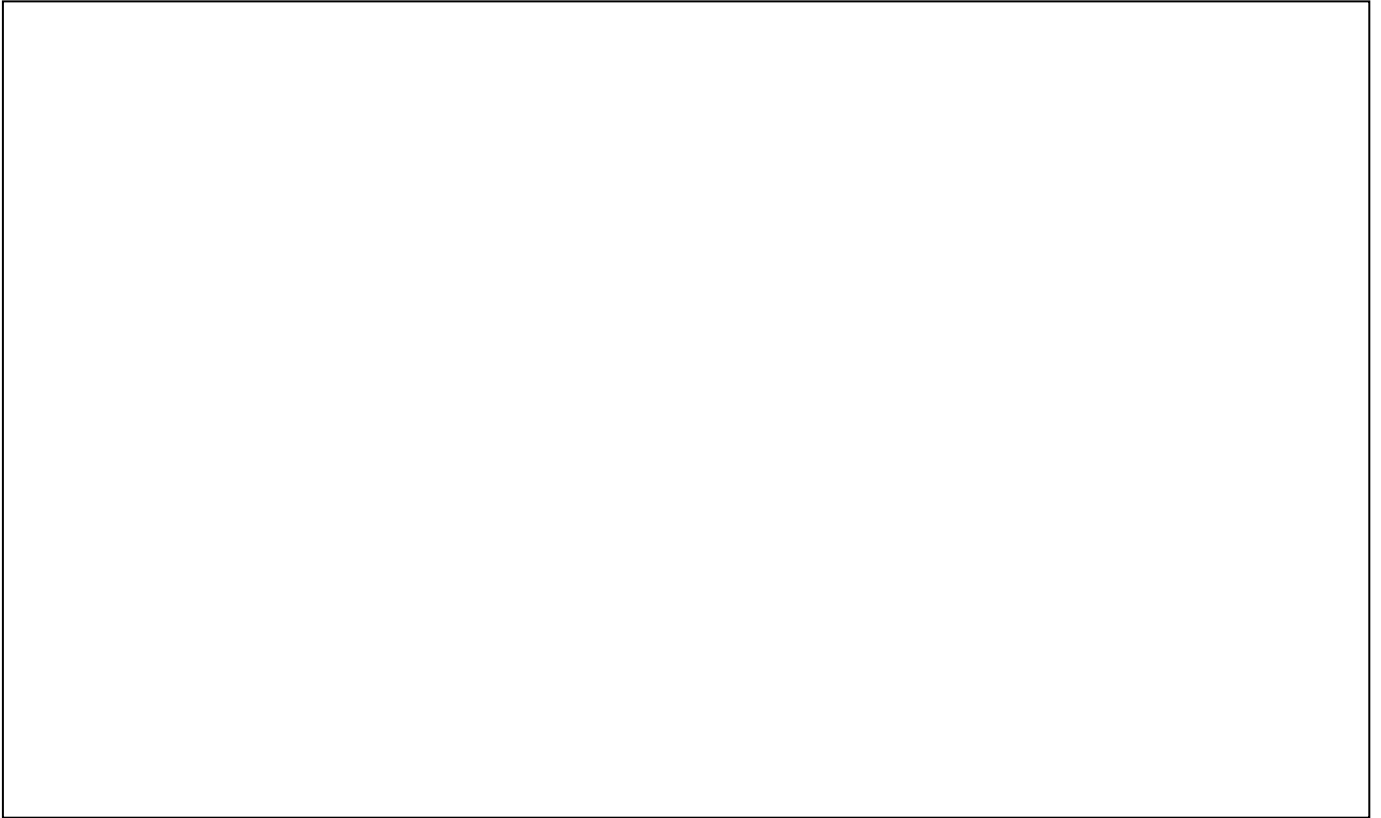
RYHMÄYTTÄVÄN TOIMINNAN PROSESSIN ITSEARVIOINTIMALLIN LOMAKE

Päivämäärä:
Prosessin nimi/koulu:
Itsearviointin tekijät

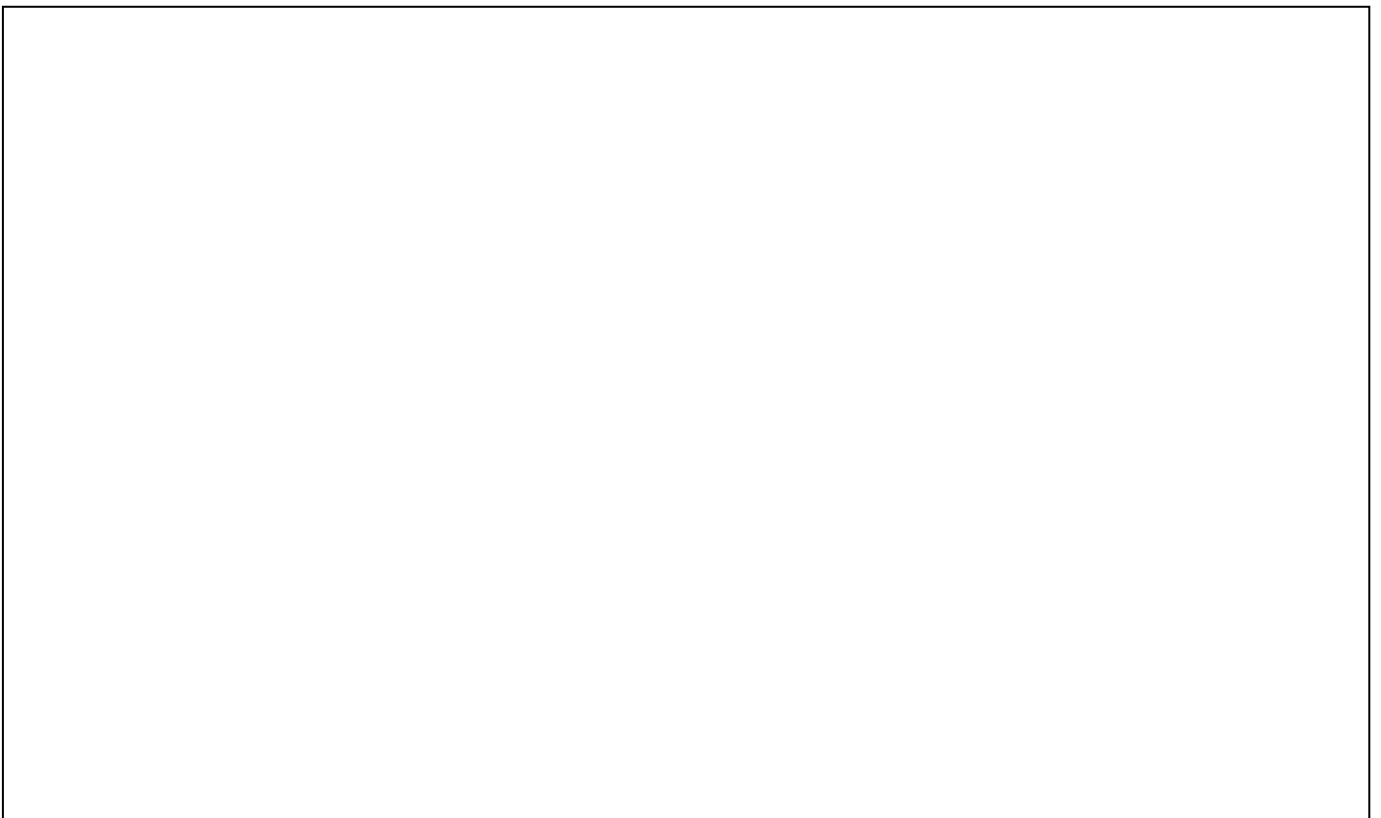
KOHDENTAMINEN		Arviointi 1–4
1	Tarve	
2	Tavoitteet	
3	Kohderyhmä	
4	Kohderyhmän moninaisuus	
TOIMINTA		Arviointi 1–4
5	Toiminnan prosessisuunnitelma	
6	Jatkuva ryhmäyttäminen	
7	Toimintaympäristö	
8	Fyysinen turvallisuus	
9	Psyykinen turvallisuus	
10	Ohjaajien työ- ja vastuujao	
11	Harjoitteet	
12	Toimintavälineet ja materiaalit	
13	Ohjaajien välinen vuorovaikutus	
14	Ohjaajien ja nuorten välinen vuorovaikutus	
15	Nuorten oppiminen	
16	Nuorten osallisuus toiminnan aikana	
17	Toimintaa suunnittelevat ja tuottavat nuoret	
ORGANISOINTI		Arviointi 1–4
18	Kouluyhteisön sisäinen yhteistyö	
19	Kouluyhteisön ulkopuolinen yhteistyö	
20	Toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen	

SANALLINEN ARVIOINTI

a) Vahvuudet

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the user to write down the strengths of the subject being evaluated.

b) Kehittämiskohteet

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the user to write down the areas for improvement or development.

Helsinki

